

Harens Old Goud

**Bij de tijd over
Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren**

**Harens
Historische
Kring**

Old Go

Harens Historische Kring Old Go

Oprichtingsjaar	2010
Doelstelling	Het bevorderen van de belangstelling voor en het bundelen en publiceren van kennis over de geschiedenis van de voormalige gemeente Haren
Activiteiten	Lezingen, Excursies, Rubriek in Haren de Krant, uitgave Harens Old Goud, presentatie en promotie op markten en andere evenementen
Werkgroepen	Digitaal fotoarchief, contactpersonen Karel Eisses en Karel Gerbers Open Monumentendag, contactpersoon Henk Bazuin
Bezoekerscentrum/ Archief	Oude Brinkweg 12A, Haren Iedere eerste donderdag van de maand geopend van 14.00 uur tot 16.00 uur. In juli en augustus gesloten
Samenwerking	Old Go is lid van de Culturele Raad Haren. Verder werkt de vereniging samen met de Stichting Harener Historische Commissie en de Stichting Bezoekerscentrum Klooster Yesse in het Historisch Platform Haren
Bestuur	Voorzitter: Eppo van Koldam Secretaris: Hermien Noordhoff a.i. Penningmeester: Henk Bazuin Bestuurslid : Henk Abbring Bestuurslid: Hermien Noordhoff
Postadres	Meerweg 86 9752 JK Haren
Email	info@oldgo.nl
Website	www.oldgo.nl webredacteur: Hermien Noordhoff webmaster: Dick Schaap email voor beide: webmaster@oldgo.nl
Lidmaatschap	Opgave lidmaatschap via www.oldgo.nl Individueel lidmaatschap: € 17,50 per jaar Gezinslidmaatschap: € 27,50 per jaar. Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan en is geldig voor het lopende jaar. Opzeggingen moeten voor 1 december worden gemeld.
Bankrekening	NL 86 RABO 0157 0712 86 t.n.v. Harens Historische Kring Old Go
ANBI	De vereniging heeft de ANBI status

Colofon Harens Old Goud

Harens Old Goud is een uitgave van de Harens Historische Kring Old Go en verschijnt 2x per jaar in juni en december.

Redactie: Annemiek Bos, Trijnie Brunt, Eppo van Koldam en Roelof van Wijk
Email: redactie@oldgo.nl

Druk: Drukkerij G. van Ark, Haren

Losse nummers, zolang de voorraad strekt, € 5,- per stuk.

Copyright ©Harens Historische Kring Old Go
ISSN: 2405-5948

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen aan te passen. Overname van (gedeelten) van artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Inhoudsopgave

Van de voorzitter, redacteur	3
Bode van het Ziekenfonds in Haren	4
In gesprek met Gerardes Aasman	6
Meijer's kolenhandel, deel 2	8
Jonge geschiedenis 1979	12
De lotgevallen van Juliana	15
Meentweg 15 te Glimmen, de Moushorn	18
Wonen aan de Meentweg in Glimmen	19
De kunstschilder Jan Popkes van der Zee	21
Publicaties over Haren	22
De passies van Jan Wakker	23
Foto-impressie bustocht 22 oktober 2022 naar	25
Hoe God verdween uit Onnen	26
De provincielanden van het voormalig klooster	27
De oude school in Glimmen	31
Kijken naar de geschiedenis van Glimmen	33
Afbeeldingen van schilderijen	35
En verder: Verhaal bij een foto, Cultuurhistorische waardenkaart, Nieuwe gedenksteen oorlogsslachtoffers, Bord Gaaikema Schuiringa, Kerkstraatschool	

Van de voorzitter, redacteur

Behalve voorzitter van onze vereniging ben ik ook redacteur van dit blad. De redacteurs schrijven per toerbeurt een voorwoord, de voorzitter wordt dat elke keer gegund. Dit keer vallen die twee petten samen en mag ik deze gehele pagina vullen.

Waar zijn wij als bestuur de afgelopen maanden mee bezig geweest? Een deel van onze inzet heeft zich vertaald naar activiteiten voor de leden. U hebt daaraan deel kunnen nemen of u heeft in ieder geval de aankondigingen voorbij zien komen. Misschien ook de verslagen op www.oldgo.nl. En mocht u dat alles gemist hebben dan leest u er ook nog over in een aantal artikelen in dit blad. Als bestuur hoop je altijd, dat je het de leden naar de zin maakt met de organisatie van de activiteiten. Dat was niet steeds af te leiden uit het aantal deelnemers. Misschien was er na het einde van de lockdowns ook wel een overaanbod aan activiteiten en misschien is er toch nog wel de nodige vrees voor grote publieke activiteiten. Alle begrip daarvoor, maar als u wensen of suggesties hebt, meldt het ons. Wij houden er graag rekening mee.

Een onderwerp, dat ons als bestuur de afgelopen maanden behoorlijk bezig heeft gehouden is het uitbrengen van een stickerboek. U kent ze wel, de boeken met plakplaatjes. Maar dan deze keer niet met voetballers, maar met historisch gerelateerde afbeeldingen. Ons is gevraagd aan het uitbrengen van zo'n boek in Haren mee te werken. Hoewel dat een hele opgave is, zijn we daartoe bereid. Maar we stellen wel eisen aan de opzet van de organisatie. Voorts zal er ook enig evenwicht moeten zijn tussen de verdiensten van de betrokken commerciële partijen en de revenuen in welke vorm dan ook voor Old Go. We houden u op de hoogte van de afloop.

Als vereniging worden we ook door de gemeente Groningen regelmatig gezien als gesprekspartner of – om in het moderne vakjargon te blijven – als stakeholder. Zo maken we deel uit van de groep die voor de gehele gemeente Groningen de activiteiten voor de Open Monumentendag organiseert.

Als stakeholder mochten we meepraten over de 'kerkenvisie'. De rijksoverheid heeft aan alle gemeenten gevraagd zo'n visie op te stellen. Steeds meer kerken verliezen hun oorspronkelijke functie. Wat moeten we vervolgens met die gebouwen? Hebben we een mening over de toekomst van het laatste kerkgebouw in Onnen? Willen we ons als vereniging op dat terrein begeven? We horen graag uw mening. Tot nu bleven we als bestuur liever weg van politiek gevoelige issues.

Binnen de Culturele Raad Haren (CRH) leveren wij ook

onze inbreng. We hebben meegewerkt aan een cultuurbijlage bij Haren de Krant van november. Waarschijnlijk heeft u deze bijlage al gezien. We onderhouden – vooral via personele unies – goede contacten met het Bezoekerscentrum klooster Yesse en met de Harener Historische Commissie.

Tenslotte zijn we als bestuur in overleg met de organisatie Sport050, die voor de gemeente Groningen het beheer doet van alle sportaccommodaties en dus eigenlijk onze huisbaas is. Het eerste contact verliep plezierig, maar de uitkomst is nog wat ongewis.

En dan dit blad! We hebben weer ons best gedaan er een leuke uitgave van te maken. Door een aantal personen werden we benaderd met vragen over familieleden die in Haren, Glimmen, Noordlaren of Onnen hebben gewoond. In een aantal gevallen heeft dat contact geleid tot een leuk artikel met daarin verpakt de vraag aan u als lezer om ontbrekende informatie aan te vullen.

Geleidelijk ontstond bij de invulling van deze uitgave een steeds grotere aandacht voor kunst. De eerste confrontatie was een schilderijtje van de kerk van Noordlaren bij Gerardes Aasman in de gang. Vervolgens ontvingen we scans van twee schilderijen van de woning Meentweg 15 te Glimmen. Van de mooiste ziet u de afbeelding op de voorpagina. Het bracht ons op de gedachte Hein Frima van de galerie Aanblick te vragen of hij schilderijen van Harense situaties in voorraad heeft. Het resultaat ziet u op de laatste pagina. Sommige schilderijen lijken wat tijdeloos, maar het schilderij van café Frieschenveen is dat zeker niet. Nooit meer zullen we met een ijsje die trap oplopen om te genieten van het uitzicht over de polders aan de overzijde van de Schipsloot.

Heeft u ook leuke kunst thuis? Stuur u ons een foto! Ik heb een klein schilderijtje in de gang hangen. Gekregen van een lieve vriendin. Een ingekleurde versie van een afbeelding van waarschijnlijk Popko van Groningen in een boek van A.J. van der Aa uit 1857 (zie het artikel van Fred Hijzeler in Harens Old Goud 2014 nr 1 blz. 6).

Bode van het Ziekenfonds in Haren

Lang voordat de huidige basis-zorgverzekering van kracht werd waren er Ziekenfondsen, die in de 18e en begin 19e eeuw in Nederland waren opgericht als een betaalbare verzekering voor burgers met lage inkomens. Voor hogere inkomens was er de vrijwillige verzekering, maar het was onacceptabel en oneerlijk dat deze verzekerden, ten opzichte van verplicht verzekerden, voorrang genoten bij medische hulp. Aan deze situatie kwam uiteindelijk een einde.

Door Fred Rozema

Historie van de ziekenfondsen

Vanaf de 17e eeuw hadden oude ambachtsgildes al een soort ziekenfondsverzekering in de vorm van zogenaamde gildebussen, waarin zij geld storten. Onder het mom 'van en voor elkaar' konden leden van deze gelden gebruik maken en hen bij ziekte beschermen tegen het risico van inkomensverlies. In de 19e eeuw woedden de besmettelijke ziekten cholera en tyfus en was de roep om goede ziekenfondsen groot. In de provincie Groningen werd daarom in 1892 het Algemeen Groninger Ziekenfonds (AGZF) opgericht door Anton Hofkamp, een verzekeringsinspecteur.

Het fonds telde destijds slechts 598 leden die een premie van 8 cent per week betaalden. Het inkomen van arbeiders lag toen tussen de 10 en 20 gulden per week. Wie nog minder verdiende moest maar naar een armenbestuur of de kerk voor bijstand. In 1893 werd het ziekenfonds Ziekenhulp opgericht. Nederland telde toen 593 kleine en grotere ziekenfondsen. In 1913 kwam de Ziekte-wet tot stand maar deze wet trad pas in 1930 in werking. De twee genoemde ziekenfondsen fuseerden in 1918 en zo ontstond het Algemeen Stads en Provinciaal Groninger Ziekenfonds Ziekenhulp (ASPGZ). Het kantoor van dit ziekenfonds kwam in de dubbele villa Omlandia in het Zuiderpark 16/17 aan de Oosterweg in Groningen.

Ziekenfondsbodes vormden sinds de 19e en begin 20e eeuw de spil van het ziekenfondswezen en zij waren ver-

antwoordelijk voor het werven van nieuwe leden en innen van de premiegelden. In 1941 voerde de Duitse bezetter naar het voorbeeld van de Krankenkasse het Ziekenfondsbesluit in, waarin werd bepaald dat iedereen met een inkomen lager dan 3000 gulden per jaar verplicht werd gesteld zich bij een ziekenfonds aan te sluiten. Arbeiders met een hoger inkomen moesten zich vrijwillig verzekeren tegen een hogere premie.

Gerrit Rozema, ziekenfondsbode in Haren

Op 1 januari 1938 trad Gerrit Rozema op 27-jarige leeftijd in vaste dienst bij het ASPGZ. Het werven van nieuwe verzekerden en het incasseren van de premiegelden in de gemeente Haren was zijn taak. Hij werd in Onnen geboren en woonde met zijn vrouw en kinderen op verschillende locaties in Haren. Gerrit Rozema was een bekend gezicht bij de Hareners en 'wie kende hem niet'. Bij het innen van de premie moesten de verzekerden aan de bode de werkgeversverklaring afgeven, die recht gaf op deelname aan het ziekenfonds, waarna door de

bode de ziekenfondskaart werd afgestempeld.

Over zijn schouder droeg Rozema stevast zijn leren geldtas, zoals ook de melkboer en bakker dat destijds droegen. In de oorlogsjaren ging het werk van Rozema gewoon door. In die tijd nam hij wel een aantal exemplaren van de illegale krantje Trouw mee, die in 'La Promenade' aan de Rijksstraatweg 99 in Haren werden gedrukt en die hij naar een bezorgadres bracht. Daarbij dreigde het een keer flink fout te gaan. Bij een Duitse controlepost, die hij in de verte zag opdoemen, besloot Rozema plots zijn fiets te keren waarbij hij werd beschoten, maar gelukkig niet werd geraakt.

De verplichte ziekenfondspremie lag in het begin van Rozema's loopbaan op ongeveer 25 cent per persoon per week maar in 1947 werd dit verhoogd naar 50 cent. Weinig in verhouding met de huidige hoge premies. Tweewe-

TIJDELIJK BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP No

(Geldig gedurende vier weken na datum van afgifte)

voor de verplicht verzekerde
 vrijwillig

Adres Woonplaats

Huisarts Apotheker Tandarts

UITGEREIKT OP in verband met het aanbrengen van de hieronder omschreven wijziging in de originele Lidmaatschapskaart

Omschrijving Mut.

ATTENTIE! Bij bezoek aan huisarts, apotheker, specialist, tandarts, ziekenhuis, ziekenfondskantoor, enz. moet door de verplicht verzekerden steeds dit bewijs tezamen met de geldige stempelkaart worden getoond. De vrijwillig verzekerden moeten steeds dit bewijs tezamen met de laatst ontvangen contributiekwitantie tonen.

45 A

kelijks moesten zo'n 1500 verzekerden aan huis worden bezocht. De ziekenfondsbodes, dus ook Gerrit Rozema, hadden in hun functie een vertrouwenspositie en zij wisten vaak als eerste de bijzonderheden in de gezinnen. Thuis werd er echter nooit over gesproken, vanwege de zwijgplicht die de bodes was opgelegd door het ASPGZ. In Haren was ook de bode van het ziekenfonds ANOZ werkzaam en ze kwamen elkaar regelmatig tegen, maar ze negeerden elkaar vanwege de concurrerende positie van beide ziekenfondsen.

Vergroting van het werkgebied

Eind jaren vijftig werd het werkgebied van de bodes door reorganisatie aanzienlijk uitgebreid. Zo kreeg Rozema er een groter gebied bij ten oosten van Waterhuizen tot Harkstede. Er waren dagen bij dat hij 10 tot 12 uur bij de weg was en dan moest s' avonds de administratie ook nog op orde worden gebracht. Op de fiets naar dat buitengebied ging niet en daarom schafte hij een Solex brommer aan. De verandering viel niet goed bij Rozema en voor de aanschaf van de brommer kreeg hij slechts een geringe vergoeding. Ook de gezinnen waar hij premie inde hadden Rozema liever als vaste bode aan de deur.

Ziekenfondsbode op Solex, beeld gemaakt door Frank Rosen voor kantoor van Agis Verzekeringen in Amersfoort

De werkrelatie met de ASPGZ bekoelde door dit alles. Op 1 maart 1962 werd het dienstverband op zijn verzoek beëindigd.

Tot zijn AOW leeftijd beheerde hij daarna het Agentschap van het Nieuwsblad van het Noorden in Haren. Gerrit Rozema overleed op 28 januari 1994. Hij was de vader van de auteur.

Bronnen:
Groninger Archieven/
Delpher/St. De Zieken-

fondsbode/Beeldhouwer Frank Rosen/H.J. Bakker-Rozema

Onderstaande bedrijven en vrienden van Old Go hebben deze uitgave van Harens Old Goud mede mogelijk gemaakt.

Bedrijven

- Dunning Makelaardij, Rijksstraatweg 207, tel. 5346699. Uw betrouwbare partner voor wonen
- Coöperatie Boomker+, Raadhuisplein 7, tel. 5344013. Ook voor al uw historische boeken
- Dierenspecialzaak De Molen, tel. 5350215. Bij Discus Ekkelkamp vindt u alles voor uw huisdier
- Wijnhuis Enotria, Rijksstraatweg 222-1, tel. 5350974, info@wijnhuisenotria.nl. Voor Europese kwaliteitswijnen
- Astoria catering-partyservice, tel. 5345200, info@astoria.nl. Intermezzo, Sassenhein, als u iets te vieren heeft
- TIB totaal installateurs: al jaren een begrip in Haren, tel. 5349902. Vandaag gebeld? Vandaag hersteld!
- TOTAL Tankstation P. Winterwerp, Rijksstraatweg 227-A, tel. 5340757. Tanken, wassen en shop

Vrienden:

Fam. Brunt Haren

In gesprek met Gerardes Aasman

Op een mooie dag in het voorjaar van 2022 ga ik op bezoek bij Gerardus Aasman en zijn vrouw aan het Anjerplein. Benieuwd wat hij me te vertellen heeft over zijn jeugd in Noordlaren. Zelf ken ik Gerardes door de speciale handtekening die hij altijd zette, als ik met een kascheque een deel van mijn salaris kwam verzilveren in het postkantoor.

Door Eppo van Koldam

Voorouders

Uiteraard bereid ik mij even voor door uit mijn bestanden een kwartierstaat van Gerardes Aasman te produceren. Dat levert een document op met meer dan tweehonderd Harense voorouders. Via de mannelijke lijn eindigen mijn gegevens bij Berend Aasman, de over-overgrootvader van Gerardes. Hij was wever en werd geboren in Nordhorn (Duitsland). Hij trouwt in 1838 in Norg met de in Haren geboren Aaltje Koers. Via de vrouwelijke lijn is Gerardes verwant met een groot aantal Harense families. Het zijn te veel om op te noemen. Een bijzondere relatie wil ik er echter wel even uitpikken. Wie heeft zijn bestaan te danken uit het feit, dat zijn over-overgrootmoeder zijn over-overgrootvader van de verdrinkingsdood heeft gered uit een wak? Dat is Gerardes! Dat zit zo. In 1828 ging een groot aantal jongelui uit Glimmen over de ondergelopen landerijen langs de Drentse A op de schaats naar Groningen. 's Avonds keerden zij terug. Nabij het huidige kruispunt Lutsborgsweg/Boerlaan reden negen van hen in een wak. Hendrikje (officieel: Hinderkien) Vos die wat achter de groep reed, slaagde er in twee jongelieden uit het wak te redden, waaronder haar broer Gerardus Vos. Zeven jongens en meisjes uit Glimmen verdronken jammerlijk. Ik heb over dit voorval in drie afleveringen geschreven in het blad Glimmerlei, jaargang 2010 onder de titel 'Een standbeeld voor Hendrikje Vos'. De publicaties zijn op internet nog wel terug te vinden. De genoemde Gerardus Vos kreeg een dochter Catharina Vos, die trouwde met Arend Aasman. Uit dit huwelijk werd de opa van Gerardes

geboren: Gerardus Aasman. Hindrikje Vos trouwde met Jan Sants. Hun kleindochter was Hinderkien Sants. Zij trouwde met haar achterneef Gerardus Aasman (zie de afbeelding). Als er ergens een standbeeld moet worden opgericht voor Hendrikje Vos, is het dus wel in huize Aasman. Overigens werd de vader van Hinderkien en Gerardus, Jelke Vos, geboren op de boerderij de Vossenplaats in Dilgt. Een van de oudste boerderijen in Haren.

De Vossenplaats, Rijksstraatweg 9 te Haren. Foto: Jan Wakker

De oorlogsjaren

Gerardes werd geboren in 1939 in een huis aan de Zuidlaarderweg vlak bij het zandpad naar het hunebed in Noordlaren. Zijn vader was toen postbode in Zuidlaren. In 1942 werd zusje Jantien geboren. Omdat ze een 'foute' buurman hadden en dit leidde tot gevaarlijke situaties, is het gezin in 1943 verhuisd naar de boerderij van opa en oma Aasman. Dit was de boerderij op de hoek van de Zuidlaarderweg en de Beslotenveenseweg, dus een heel eind buiten het dorp. In 1944 verleenden opa en oma op deze boerderij ook nog onderdak aan drie jongelui, twee zussen en een broer, die lopend achter een kinderwagen helemaal uit Rotterdam waren gekomen. De jongen verkleed als vrouw, want hij liep het risico naar Duitsland te worden gestuurd. Angstig was het in september 1943. Toen kwam een neerstortende Engelse bommenwerper laag over het huis. Een brandstoftank kwam 30 meter van de boerderij terecht, het toestel zelf iets verderop in de Onnerpolder.

Kosterswoning

Na de oorlog werd vader Geert Aasman koster van de kerk in Noordlaren en kwam Gerardes dus in de kosterswoning op de hoek van de Lageweg en de Kerkstraat te wonen. Hier heeft hij zijn gehele verdere jeugd gewoond. Zijn ouders verhuisden in 1962 naar Zuidlaren waar zijn vader weer postbode werd. Gerardes heeft goede herinneringen aan zijn jeugd in Noordlaren. Er was geen sociale ongelijkheid. Alle kinderen speelden met elkaar. Hij organiseerde graag sterritten voor zijn leeftijdgenoten. Deelnemers moesten dan 5 cent betalen en kregen in ruil

Het zogenaamde leer- of catechisatiehuis, Lageweg 47 te Noordlaren (afgebroken).

De kosterswoning, Lageweg 45 te Noordlaren op de hoek Lageweg/Kerkstraat met links het aangebouwde gedeelte voor het dorpshuis 'De Hoeksteen'.

De openbare school aan de Zuidlaarderweg 63 te Noordlaren.

daarvoor bij zijn moeder ranja en een koekje. In die tijd werd ook het zogenaamde leerhuis tegenover de kosterswoning aan de Lageweg afgebroken. De stenen die daarbij vrijkwamen werden gebruikt voor de bouw van de Hoeksteen ten westen aan de kosterswoning. Op de foto is dat goed te zien. Inwonend bij de familie was Marchien Biek een ongetrouwde zuster van de grootmoeder van Gerardes. Zo ging het met de bejaardenzorg in die tijd. Waren er in Noordlaren ook bijzondere inwoners? Gerardes herinnert zich blinde Tiny (Jantina Wilms 1881-1954). Zij kwam lopend van haar huis en ging dan op de bank bij de kerk zitten. Vanonder haar rokken haalde ze dan vaak

een koekje voor hem tevoorschijn.

Zelf bij de post

Gerardes bezocht in Noordlaren de lagere school. De namen van de leerkrachten staan hem niet meer zo goed voor de geest. Wel herinnert hij zich juf Groeneveld nog. Na de afronding van de ULO in Zuidlaren ging Gerardes in 1955 net als zijn vader bij de PTT werken. Eerst had hij loketdienst in Groningen. Om op tijd in Groningen te zijn moest hij om 03.00 uur opstaan, want ook voor de loketmedewerkers begonnen de diensten al vroeg en hij moest eerst nog van Noordlaren naar Groningen fietsen. Gelukkig werd hij in 1957 over geplaatst naar Haren. Daar heeft hij tot zijn pensioen met veel plezier gewerkt. Wel moest hij tussendoor in 1958 nog zijn militaire dienstplicht vervullen. Een angstig avontuur dat hij in het postkantoor in Haren meemaakte was de roofoverval op 10 mei 1988. Hij zal die dag nooit vergeten. Het was een warme dag. Twee jongens hingen al een tijdje rond in de hal. Om half zes trokken ze plotseling een pistool en klommen over de balustrade heen. Gelukkig vielen er geen slachtoffers, maar een aantal personeelsleden hebben nog lang angstig rond gelopen.

Plaatje van de kerk

Bij ons afscheid wijzen Gerardes en zijn vrouw mij nog op een schilderijtje dat in de gang hangt. Het betreft de kerk in Noordlaren. Wie het gemaakt heeft weet Gerardes niet. Het is ook geen kunst met een grote K (en mijn foto is dat zeker niet), maar Gerardes is er wel erg aan gehecht.

Meijer's kolenhandel, deel 2

Onze ouders waren Antonie Meijer (7-4-1911) en Catharina Schuiling (6-6-1917). Vader was vanaf 1929 expediteur op De Groeve, gemeente Zuidlaren. In die tijd werd alles nog zelf getild en gedragen. Er was ook geen limiet aan de zwaarte van de pakken. Toen hij last van zijn rug kreeg, was het eigenlijk beter om ander werk te zoeken. Maar dan moest hij ook de vrachtwagens vaarwel zeggen. Dat was even slikken en het leidde tot een verhuizing naar Haren. Van het wedervaren van de Meijers in Haren doen we in twee afleveringen verslag. In de eerste aflevering ging het vooral over het bedrijf. In deze tweede aflevering staat het gezin centraal.

Door Bé Meijer, Reinhold Pool en Janneke Blaauw-Meijer

Verhuizing naar Haren

Op 17 december 1951 zijn onze ouders verhuisd naar de Stationsweg 5 (nu Jachtlaan 5) te Haren en namen ze de brandstoffenzaak van Van Steenwijk over. Hun zonen Harm en Bé waren toen respectievelijk 15 en 14 jaar en gingen naar de HBS in Sappemeer. Daar wilden ze graag blijven en dus gingen ze elke dag met de fiets naar Sappemeer op en neer. Dochter Henny werd 4 jaar in januari 1952. Voor haar was de verhuizing naar Haren behoorlijk ingrijpend. Op De Groeve was geen kleuterschool, maar ze spraken zonder uitzondering allemaal dialect. De familie had daar ook een hond, herdershond Emma, die overal met haar mee ging. Helaas kon Emma niet mee naar Haren. En tenslotte woonden opa en grootmoe en oom en tante in De Groeve om de hoek. Die gezelligheid moest Henny missen en dan ook nog naar een kleuterschool, waar geen dialect gesproken werd. Ze kende er niemand en kon ook bijna niemand verstaan. Net verhuisd van een dorp waar ze iedereen kende en dan naar school waar niemand haar verstond. Als troost mocht haar pop mee naar school en gelukkig had ze een juf die de situatie begreep en daar goed op inspeelde. In 1957 kreeg Henny een zusje: Janneke.

Onder de douche

Van de kolenschuur waren aan de voorkant een autogarage, een kantoor en een schuurtje afgehaald. In het schuurtje met de fietsen was een doucheruimte gemetseld. De douche was in eerste instantie bedoeld voor de werknemers, die konden zich douchen voordat ze naar huis gingen. Dat gebeurde echter eigenlijk nooit. De douche zat er al toen onze ouders er kwamen wonen. Dat was toen erg modern. Een klasgenootje van Janneke ging iedere week met een handdoekje onder de arm naar het Groene Kruisgebouw op de hoek van de Heide en Watersteeg en de Jachtlaan voor de zaterdagse wasbeurt. De overburen hadden in hun landhuizen uiteraard wel mooiere badkamers. In de beginjaren was het nog niet gebruikelijk iedere dag te douchen. 's Avonds na het werk werd in de keuken, waar het warm was, de afwasteil gevuld

met water uit de geiser. In het hemd werd grondig het gezicht gewassen. En wilde het zwartsel niet in één keer weg, dan werd met boter getracht het weg te krijgen.

Betrapt

Vader verkocht ook bruinkoolbriketten. Die werden verpakt in bruin pakpapier. De kinderen werd geleerd hoe je het papier netjes moest vouwen en vastzetten zonder plakband. Een werkje wat hij waarschijnlijk ook al van zijn vader had geleerd en handig om dergelijke dingen gewoon te weten, vond vader. Altijd als Janneke nu een cadeau in moet pakken, denkt ze er nog aan. De briketten lagen op het zoldertje boven het kantoor en kostten rond 1967 f 2,50, de waarde van de toen gangbare rijksdaalder. Een herinnering is dat op zaterdag, als de zaak in principe gesloten was, af en toe twee jongens van cafeteria Astoria kwamen om een pak briketten te halen. Achter op de fiets. Onze ouders waren dan wel eens weg, zodat Janneke ze de briketten moest verkopen. Op een zaterdag had ze zich verkled en opgemaakt. En jawel, de jongens kwamen ook. Ze kon niet anders dan in de oude jurk van haar moeder, met hoedje en rode lippen de ladder op te gaan voor briketten. Wat voelde ze zich betrapt.

Links Janneke met Jan van der Belt in 1964. Rechts kleindochter Catharina in 1966 in de voortuin met zicht op de Stationsweg.

Een hond

Dochter Janneke wilde graag een hond en broer Harm kwam op een dag thuis met een puppy in een schoendoos. Het beestje kwam ook in de schuur en sprong daar wel eens enthousiast tegen klanten op. Dat heeft een paar keer een rekening van de stomerij opgeleverd. Moeder had hem ook liever niet in huis wanneer hij uit de schuur kwam en daardoor zat hij regelmatig vast aan een stuk touw. Heel Haren kon hem dan wel horen jammeren en dat vond Janneke weer intens verdrietig. Het duurde niet lang of het beestje kreeg een andere baas.

Middenstanders

Het was een ongeschreven wet dat men als middenstander elkaar te vriend hield. Moeder kocht daarom telkens brood bij een andere bakker en de ene keer vlees bij sla-

ger Weisenbach en dan weer bij slager Warners. De kruideniers waren Van der Belt en Van Kuijk (Albert Hein) aan de Kerkstraat, maar ook Wakker en Doornbosch aan de Rijksstraatweg. Kruidenier Bennink op de hoek van de Kromme Elleboog en de Molenweg deed ook mee. Schoenen werden gekocht bij Mensinga of Eisses. Voor schoenreparaties gingen we naar Van Steenwijk aan de Kerkstraat. Want voor wat hoort wat, zij kochten bij vader ook de brandstof. De eerste winkel die achter ons zat was de bloemenwinkel aan de Kerkstraat. Dijkhuizen en Bolt zijn de namen die daarbij in herinnering komen. Zij gooiden hun bloemenafval achter de winkel. Regelmatig nam Janneke daarvandaan 'bloemen' mee voor haar moeder. Naast de bloemenzaak was Albert Hein. Alleen toen nog geen supermarkt, maar gewoon een kruidenierswinkel, waar de familie Van Kuijk op zat. Hennie was vriendin met Zwaantje van Kuijk. Haar jongere broer Henk fietste met de bakfiets. Als deze leeg was mocht Janneke wel eens mee in de bak met de deksel dicht. Hij liet het voorkomen dat het niet mocht en dat daarom de deksel dicht moest. Heel spannend. Soms kwam hij op woensdagmiddag bij ons televisie kijken. Het vriendinnetje van Janneke was Jolanda van der Belt, van de kruidenier vlak om de hoek aan de Kerkstraat.

Terug naar Zuidlaren

In de jaren '60 kwam door de komst van aardgas al snel een einde aan de steenkolenhandel. Janneke woonde

toen nog thuis, maar er werd haar niets verteld. Als er visite was, hoorde ze haar ouders wel vertellen over 'interen'. Ze weet nog dat de spijkerbroeken en de sweatshirts in de mode kwamen. Maar ze durfde er niet om te vragen. Plotseling ging vader vissen. Iets wat eigenlijk helemaal niet bij hem paste. Misschien is het een poging geweest om de problemen aan het kabbelende water achter te laten. In 1963 was hij ook nog maar 52 jaar met een schoolgaand kind. Waar ging het heen? In 1972 werd de zaak verkocht en verhuisden vader en moeder met Janneke naar Zuidlaren. Janneke wilde graag haar examenjaar in Haren afmaken en ze wilde graag met de fiets op en neer in plaats van met de bus. Op vrijdag 11 november 1972 ging ze na schooltijd bij haar zus eten (getrouwd en woonachtig in Haren) en daarna nog even naar de markt in de Kerkstraat, tevens trefpunt van jeugd. Ze wist de weg naar Zuidlaren, maar nog niet als haar broekzak. Fietsend over Onnen en Noordlaren dacht ze na iedere bocht herkenbaar dicht bij huis te zijn, maar iedere keer viel het tegen. De fiets trapte steeds zwaarder. Het leek of ze helemaal niet meer vooruit kwam. Met een hoofd als een boei en uitgeput kwam ze thuis en liet zich languit vallen op het bed van haar ouders, die nog bezig waren de spullen van de verhuizing uit te pakken. De volgende dag bekeek vader de fiets van Janneke en ontdekte de oorzaak van de vreselijke tocht: twee bijna lege banden.

Kleuterklas het Eibernest 1961/1962. Helaas zijn maar een paar namen bekend. Op de bovenste rij v.l.n.r. Peter Berghuis, Janneke Meijer en Jaap Wind. Rechts naast juf staat Reina, haar vader had een groentekar en ze woonde aan de Hoornschedijk. Staande helemaal rechts Maureen ?, vervolgens iets verder naar links (met pop) Betteke Oterdoom, dan een onbekend jongetje met streepjes trui en daar weer naast met de zwarte jas Peter Botjes met links naast hem Henk Knol. Zittend recht onder Henk Krol met de blonde krullen Liefke Havinga. Op de onderste rij derde van links Hilda ?, wonende bij de molen.

Verhaal bij een foto

In Harens Old Goud 2022 nr. 1 plaatsten we de onderstaande foto. Wie waren die dames in feestelijke kledij vroegen wij ons af.

Het antwoord kwam van mevrouw J. Schuur-Wijngaard. Zij meldde ons, dat de foto is gemaakt ter gelegenheid van het 65-jarig jubileum van de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen (nu NVVH Vrouwenennetwerk), afdeling Haren in 1979. De dames op de foto behoorden tot de ontvangstcommissie en zorgden op de bewuste feestdag voor de entourage en de catering. Ieder had thuis wat lekkers gemaakt om te kunnen trakteren. Maar die lekkernijen moesten eerst nog wel koel bewaard

worden. Hoe regel je dat? Veel gelegenheid om te koelen was er inder tijd niet. Dus hadden de dames een bijzondere regeling getroffen. Ze mochten gebruik maken van de koeling van het net gereed gekomen rouwcentrum aan de Bamshorn. Geen van de gasten heeft geweten waar die lekkere hapjes vandaan kwamen!

En dan de nieuwe foto. We hebben deze keer een scan gemaakt van een

foto in het boek 'De openbare lagere school Noordlaren, 1908-1983' samengesteld door H.M. Luning. Volgens het bijschrift bij de foto gaat het om de deelnemers aan een wadlooptocht bij Pieterburen in 1977. Wie waren deze leerlingen van de school? Ze zitten van top tot teen onder het slik en zullen dus onderweg wel het nodige hebben meegemaakt. Zo te zien hebben ook leerkrachten aan de tocht deel genomen. Of zijn het ouders? We horen het graag.

Cultuurhistorische waardenkaart

Tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis op 1 oktober 2022 werd een presentatie gegeven van de cultuurhistorische waardenkaart. Voor degenen die graag oude kaarten bekijken en vergelijken is deze nieuwe kaart wel de crème de la crème.

Het voert wat ver om hier uit te leggen hoe de kaart precies werkt. Als u een beetje handig bent, komt u ook zonder uitleg vast wel tot leuke resultaten. U komt op de kaart door in google te zoeken op 'cultuurhistorische waardenkaart Groningen'. Vervolgens is het belangrijk te weten, dat u in het rode menubalkje een keuze kunt maken voor 'kaartlagen'. En dan gaat een wereld voor u open.

Je kunt bijvoorbeeld kiezen voor de kaart van Jannes Tideman van 1672

(beleg van Groningen). Die kaart kun je vervolgens sterk uitvergroten en dan kom je tot het onderstaande resultaat: het centrum van Haren in 1672.

De kerktoeren is duidelijk te zien. Maar wat voor gebouw staat er achter de kerk en welke panden zien we aan de

straatweg? Op die vragen hebben we nog geen antwoord.

Het bestuur van Old Go is graag bereid om een bijeenkomst te organiseren over het gebruik van de kaart. Uiteraard met uitleg van een deskundige. Belangstelling? Mail dan aan info@oldgo.nl.

Nieuwe gedenksteen oorlogsslachtoffers

Op 30 september 2022 is een nieuwe gedenksteen onthuld in het monument voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in Haren. Ten

opzichte van de eerdere gedenksteen is een aantal veranderingen aangebracht:

- alle slachtoffers worden nu als individu vermeld, terwijl voorheen de Joodse slachtoffers werden vermeld als 'familie';

- bij alle slachtoffers worden nu de voornaam en de leeftijd vermeld;
- er zijn zeven nieuwe namen toegevoegd.

Door de eerste twee wijzigingen zijn de vermeldingen op het monument veel 'toegankelijker' geworden.

Onthulling van het monument door onder andere de dochter van Wilhelmus van Sluijs. Foto: Hein Bekenkamp.

Reeds een aantal jaren was duidelijk, dat op de steen een aantal namen ontbrak.

Bij de vermelding van het boek 'Van kwaad tot onvoorstelbaar erger' onder Publicaties /Harener Historische Reeks op www.oldgo.nl zijn al verwijzingen te vinden naar Jacob Venema, Wilhelmus van Sluijs en Jafen Tepper. Aan Reinder van Dijk wordt in het genoemde boek van Wil Legemaat reeds aandacht geschonken (met een latere aanvulling). Nieuw zijn de namen Maria Kolle, Fokkelina Vrieling-Plet en Jan Beukema.

Wij streven er naar in een volgende uitgave van Harens Old Goud en op onze website aandacht te schenken aan deze 'nieuwelingen'.

Bord Gaaikema Schuiringa

Van de heer Jordens ontving Old Go een bijzonder bord. De heer Kornelis Luurt Gaaikema Schuiringa (1885-

1964) kreeg dit bord ten geschenke van de VVD ter gelegenheid van zijn afscheid als wethouder in 1958. Hij was toen 12 jaar wethouder van de gemeente Haren geweest.

Afscheidsfoto wethouder Gaaikema Schuiringa op 26 augustus 1958.

Staande vlnr: conciërge Woudsma, de raadsleden Rozendal, Vlas, HogenEsch, Edzes, Bosscher, Visser, Gaaikema-van der Weel, Jansen-Folmer, Strating, Roggema, Ponsen, Venema, Van der Es en notulist Smith.

Zittend vlnr: wethouder Smid, wethouder Gaaikema Schuiringa, burgemeester Van Ketwich Verschuur en gemeentesecretaris Van der Wal.

Jonge geschiedenis 1979

In genoemd jaar 1979 wordt Margaret Thatcher de eerste vrouwelijke premier van het Verenigd Koninkrijk. De sjah van Perzië verlaat gedwongen zijn land. De Nederlander Jan Raas wordt wereldkampioen wielrennen op de weg en de Groningse straatzanger Jan de Roos overlijdt op 83-jarige leeftijd. Dit zijn een paar geschiedkundige wetenswaardigheden uit de landelijke kranten. In geheel Nederland heerst een strenge winter. Welke plaatselijke nieuwsfeiten zijn in dit jaar te lezen in het Harener Weekblad. Onderstaand een bloemlezing.

Henk Bazuin

Jubilea

Dat 1979 een bijzonder jaar was voor Haren, mag blijken uit de vele jubilea die staan vermeld in het jaaroverzicht.

- Het hervormd Kerkkoor viert het 35-jarig bestaan.
- De Huurdersvereniging Haren bestaat vijf jaar.
- De vereniging van Huisvrouwen in Haren viert het 60-jarig bestaan.
- De N.C.V.B. afdeling Oosterhaar viert haar 5-jarig bestaan en heeft dan 115 leden.
- De Blauwe Ruitertjes zijn weer provinciaal kampioen.
- De Sint Nicolaasschool viert haar 25-jarig bestaan.

Januari

- De commissie 'Wintervoeding vogels' doet een beroep op de Hareners: de kas is door de aanhoudende strenge winter bijna leeg.
- Op het Paterswoldsemeer wordt een toertocht gehouden.
- Een intercitytrein vermorzelt op een onbewaakte overgang aan de Parallelweg in Glimmen een gierverspreider. De bestuurder van de tractor, de veehouder E.B. uit Glimmen komt met de schrik vrij.
- De verbouwde Kerkboerderij wordt weer in gebruik genomen.
- Het aantal inwoners van de gemeente bedraagt op 1 januari 19.411 personen

Februari

- Actie 'Wintervoeding vogels' wordt een succes. Haren geeft gul.
- Haren krijgt een toewijzing van de provincie om meer woningen te bouwen, niet 25 maar 45 per jaar tot het jaar 1985.
- Zware sneeuwval leidt niet tot noodsituaties. De sneeuwbestrijders worden op Valentijnsdag in de bloemetjes gezet.
- Op 15 februari verschijnt het Harener Weekblad niet. De redacteur is ingesneeuwd en kan de kopij niet afleveren bij de drukker.

Maart

- De verbouwing van de Mellenshorst gaat bijna een half miljoen euro kosten.

Verbouw Mellenshorst; foto: Jan Buwalda.

- Na een lange discussie besluit de gemeenteraad dat het gebouw van de Gemeentewerken aan de Rijkstraatweg niet zal worden gesloopt (nu is Blokker hierin gehuisvest).
- De jeugd van Noordlaren is boos omdat de beloofde inspraak bij de verbouwing van De Hoeksteen niet door gaat.
- De VVD pleit in de raad voor het overbrengen van het politiebureau naar de kom van het dorp.
- De boomfeestdag is in het Scharlakenbos.

April

- Het adviesbureau van de gemeente, OD 205, stelt de aanleg voor van een westelijke randweg om Haren met aansluiting op de Ruitesteeg. De bewoners van de Ruitesteeg maar ook die van de Emmalaan komen hiertegen in opstand. Deze laatste groep vindt dat er een totale rondweg moet komen. In mei wijzen B&W het plan af.
- Ondanks protest van de wijkbewoners zal het Cantersveen in Oosterhaar worden doorgetrokken naar de Dr. Ebelsweg.
- De ambtenaren in de buitendienst krijgen een koude-toeslag.
- Schaker B. Romein neemt het initiatief tot de oprichting van een damclub.
- De voetbalvereniging Haren gaat starten met damesvoetbal.
- Uit een rapport van de Provinciale Onderwijsraad blijkt dat de leerkrachten van zeven scholen in Haren bang zijn voor opheffing. Het betreft zowel de kleuter- als lagere school in Onnen, de beide kleuterscholen in Glimmen alsook de lagere school in Noordlaren. In Haren gaat het om twee kleuterscholen.

Mei

- In Oosterhaar wordt de jaarlijkse feestweek gehouden. De plaatselijke favoriet Gerrie Takens wordt derde in de wielerronde.
- Het is weer Moederdag geweest. De gemeentelijke plantsoenen hebben dit geweten, met name de tul-

pen uit diverse perkjes waren in trek.

- De gemeente heeft berekend dat vandalisme Haren wekelijks duizend gulden kost.
- De nieuwbouw bij Avondlicht zal over een jaar in gebruik worden genomen. De bouw omvat twee onderling verspringende vleugels. De noordelijke vleugel (Dilgtweg gericht) omvat drie bouwlagen en de zuidelijke vleugel (tuingericht) zelfs vier etages incl. de begane grond. Iedere bouwlaag omvat 22 éénpersoons appartementen en 2 twee-persoonsappartementen. In oktober wordt het hoogste punt bereikt. Na gereedkomen van de nieuwbouw zal het oudste deel van Avondlicht, dat stamt uit 1934, worden gesloopt. De uitbreiding van 1953 zal worden gerenoveerd.

Nieuwbouw Avondlicht; foto: persfotobureau D. v.d. Veen.

- De Harener gemeenteraad heeft groen licht voor het stichten van een Jenaplanschool. Moeilijkheid hierbij is het vinden van "onderdak". Een poging om dit te krijgen bij de Hervormde School aan de Oude Brinkweg is mislukt.

Juni

- De Avondvierdaagse brengt ongeveer 2000 wandelaars op de been.
- De gemeente breekt met de Sportfondsen organisatie omdat men het zwembad in eigen beheer wil nemen.
- Uit cijfers van de politie over 1978 blijkt, dat het aantal automobilisten met een glaasje op is verdubbeld.

Juli

- Het gebouw van de Groninger Kanovereniging, een voormalige boerderij, aan het Noord Willemskanaal gaat in vlammen op.
- Het W.A. Scholten kinderziekenhuis gaat definitief dicht, in april waren deze geruchten er al.
- De monumentale oude Saksische boerderij aan de Zuinigstraat in Noorderlaren wordt gerestaureerd na jarenlange leegstand.
- Een Franse firma doet in opdracht van de NAM vibroseismische proeven. Hierdoor treden wegverzakkingen op met name aan de Nesciolaan, Emmalaan ter hoogte van het motel, Viaductweg in Glimmen en aan de Waterhuizerweg. Oorzaak is waarschijnlijk een hoge grondwaterstand in de gebieden waar deze wegen zijn gesitueerd. Schade vele duizenden guldens.

- Renovatie van de Tuindorpweg grotendeels gereed. Het betreft woningen die in de jaren '50 zijn gebouwd. Na de renovatie zullen de bewoners zo'n fl. 120 uur meer moeten betalen. De eerste terugkerende bewoners, de heer en mevrouw Jonkers, krijgen van voorzitter O. Jansen als cadeau een buitenlantaarn.

Overhandiging lantaarn; foto: persfotobureau D. v.d. Veen.

- Bewoners van de Vondellaan evenals het bestuur van Verzorgingstehuis "De Zonnehof" zijn tegen de plannen voor een rondweg.
- Jack Bijl uit Groningen neemt de bloemenzaak aan de Rijksstraatweg over van de heer Stenveld die het na 15 jaar wel heeft gezien in de bloemen.

Augustus

- De Harener politie krijgt er vijf agenten bij waardoor de sterkte op 37 man komt.
- Bij Gedeputeerde Staten worden beroepsschriften ingediend tegen de komst van een Jenaplanschool. Met name in onderwijskringen is geen behoefte aan een dergelijke school. De bezwaren zijn afkomstig van drie organisaties, te weten de Algemene Bond van Onderwijzend Personeel, de vereniging voor Openbaar Onderwijs in Haren en een groep particulieren.
- Ds. J. Bavinck, emeritus predikant van de Gereformeerde Kerk in Haren heeft 4 augustus zijn gouden ambtsjubileum gevoerd. Hij werd als predikant in Gramsbergen benoemd op 4 augustus 1929 en kwam op 2 juni 1946 naar Haren.
- De onbewaakte spoorwegovergang bij de Parallelweg wordt gesloten. In januari vond hier nog een ongeluk

Nieuwe muziekschool; foto: Jan Buwalda.

plaats met een giertank.

- De ontsluiting voor de nog te bouwen Mytyschool zal via het Dilgtplein komen. Tegen dit besluit van B&W komen veel raadsfracties in het geweer. Zij geven de voorkeur aan een ontsluiting vanaf de Dilgtweg.

September

- De Harener Muziekschool betreft haar nieuwe onderkomen aan de Kerklaan, hoek Kromme Elleboog. Daarvoor was de school gevestigd in het oude gebouw Gemeentewerken aan de Rijksstraatweg.
- Aansluiting van de weg Cantersveen op de Dr. Ebelsweg wordt gerealiseerd.
- Op het Felland is vrijwel zeker geen plek voor een bedrijventerrein alhoewel de beoogde locatie in Oosterhaar 3 ook voor de nodige problemen zal zorgen. Het gebied is in het streekplan van de provincie Groningen als kwetsbaar landschap aangemerkt. Later blijkt dat bedrijven niet voor Oosterhaar 3 voelen.
- Keurslager Geert Smit neemt slagerij van Weisenbach aan de Kerkstraat over.
- De restauratie van de vervenershuisjes aan de Meerweg zal begin volgend jaar voltooid zijn.

Vervenershuisjes; foto: persfotobureau D. v.d. Veen.

Oktober

- Het geheel gerenoveerde buurthuis de Mellenshorst wordt feestelijk geopend. De voorzitter van de buurtvereniging is het niet eens met de openingsceremonie en boycot de opening. Dit krijgt een vervolg omdat het bestuur van de buurtvereniging het niet eens is met de voorzitter over de argumenten om de opening te boycotten. Gevolg: de voorzitter wordt geschorst.
- De windwatermolen De Biks in Onnen wordt na een restauratie door de burgemeester in gebruik gesteld.
- In het meerjarenplan van de gemeente is een bedrag opgenomen voor de aanleg van een weg vanaf het Cantersveen achter de Bloemkampschool langs naar de Oude Middelhorst/Klaverlaan. Dit om de Mellenssteeg te ontlasten.

November

- Haren gaat proberen grip te krijgen op woningen die worden gesplitst voor kamerverhuur.
- In Noorderlaren krijgt het orgel in de Bartholomeüskerk

Molen De Biks te Onnen; foto: Henk Vrieling.

een gratis opknapbeurt dat bestaat uit het aanbrengen van de historische kleuren: het lofwerk groen, het front en de balustrade ultramarijn blauw met gouden biesen. Het werk wordt uitgevoerd door de Groninger Coöp. Bouwonderneming onder leiding van Walter Hoogsteeger uit Glimmen.

- Huisarts A.J. Luteijn neemt na 23 jaar afscheid van zijn patiënten. De praktijk wordt overgenomen door huisarts Boorsma.

December

- De afgelopen maanden is er veel gepraat over de panden Kerklaan 1 en 3. Afbreken of niet. Ze blijven staan en worden verbouwd.

Woningen Kerklaan; foto: persfotobureau D. v.d. Veen.

- De gasprijzen stijgen volgend jaar met zeven cent.
- Het ministerie van O & W laat weten dat Onnen definitief geen gymnastieklokaal krijgt.

Aktie in Onnen voor gymnastieklokaal; foto: persfotobureau D. v.d. Veen.

De lotgevallen van Juliana

Door de Oranje-vereniging te Haren bij Groningen werd ter gelegenheid van Prinses Juliana's verjaardag een fraai monument op voetstuk aan het gemeentebestuur aangeboden. Dete werd geplaatst in de nieuwe Prins Bernhardlaan en Zaterdag 30 April overgedragen. Overzicht der plechtigheid. Rechts: het fraaie monument na de onthulling.

Het bestuur van Oranje Nassau, ald. Haren. Rechts: burgemeester Nauta van Haren, bij zijn dankwoord namens het gemeentebestuur.

Het beeld van het hoofd van Prinses Juliana, dat nu alweer ruim 20 jaar op de hoek van de Prins Bernhardlaan en de Oude Hoflaan staat, kent een roerige geschiedenis.

Door Eppo van Koldam

Bovenstaand ziet u een afdruk van een gedeelte van een pagina in het tijdschrift 'Het Noorden in Beeld' van 6 mei 1938. Er wordt verslag gedaan van de aanbieding van "een fraai monument op voetstuk" voorstellende het hoofd van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana. Het monument werd geplaatst in de toen nieuwe Prins Bernhardlaan op 30 april 1938 en werd aan het gemeentebestuur aangeboden door de Oranjevereniging 'Oranje Nassau' Haren. Op de foto midden-onder spreekt burgemeester Hubert Nauta een dankwoord. Het monument werd gemaakt door de beeldhouwer G.J. van der Veen.

Lang heeft het monument niet op de gekozen locatie aan de Prins Bernhardlaan gestaan. De Duitse bezetters en

hun Nederlandse handlangers hadden niet veel op met de verering van de leden van het koningshuis. Zo werd het Oranje-Lippe monument op de hoek van de Wilhelminalaan en de Westerse Drift in het najaar van 1942 vernield. Ook het monument aan de Prins Bernhardlaan werd beschadigd, maar de beeltenis van Juliana kon worden gered.

Zo dook het beeldje onder om na de oorlog weer tevoorschijn te komen. Althans, dat zou je verwachten. Maar het gebeurde niet. Waarschijnlijk verdween het beeldje in de een of andere bergkast in het oude gemeentehuis op de hoek van de Rijkstraatweg en de Meerweg. Zo rond 1965 kwam ene Giny op het gemeentehuis werken. Stellig heeft toen na enige tijd een grapjas een gelijkenis ontdekt tussen deze Giny en Juliana en hij heeft het beeldje bij Giny op het bureau gezet. Collega's gingen en kwamen, maar Giny bleef en het beeldje bleef op haar bureau staan. Op den duur wist men niet beter of het beeldje was Giny op

jonge leeftijd. Dat was ook de situatie toen ik zelf in de zomer van 1975 op het gemeentehuis kwam werken. Op het bureau van Giny stond een beeldje met het hoofd van de jonge Giny. Geen enkele twijfel.

Rond 1985 werd Giny ernstig ziek en overleed op middelbare leeftijd. Haar collega's zochten haar persoonlijke spullen bij elkaar en bezorgden die na de rouwperiode bij haar weduwnaar. Dit inclusief het beeldje. Het was immers de afbeelding van de jeugdige Giny zelf. Zo kwam het beeldje in particulier bezit.

In 1990 bracht Koningin Beatrix een bezoek in Haren. De aanloop daarnaartoe leidde zowel bij de Oranjevereniging als bij het gemeentebestuur en met name bij burgemeester Klaas Weide tot meer aandacht voor het koningshuis. De wens ontstond om enige oude monumenten in ere te herstellen. Daartoe behoorde zeker ook het beeldje van het hoofd van Juliana. Maar waar was dat beeldje gebleven? Na enig zoeken en doorvragen op het gemeentehuis kwam de pijnlijke werkelijkheid boven tafel: Juliana stond als jonge Giny bij haar weduwnaar op de schoorsteenmantel!

Een pijnlijke operatie volgde, maar het lukte de weduwnaar te overtuigen van de dramatische vergissing en hij was bereid het beeldje terug te geven aan de gemeente. Zo kwam Juliana op een sokkel te staan in de raadszaal van het gemeentehuis. Daar zal ze ongeveer tien jaar ge-

Onder toezien van Ab te Bos, voorzitter van de Oranjevereniging, onthult burgemeester Nies Gerritsma op 30 april 1999 het herplaatste beeldje van het hoofd van Juliana. Foto: Jan Buwalda voor het Harener Weekblad.

staan hebben. Helaas heb ik geen foto kunnen vinden van die situatie.

In 1999 werd besloten om het beeldje van Juliana weer terug te plaatsen op de oorspronkelijke locatie op de hoek Prins Bernhardlaan en Oude Hoflaan. Zo kwam Juliana na ongeveer 47 jaar weer terug op haar oude plek en daar staat ze nu nog steeds.

(Giny is niet de echte naam van de betrokken medewerster van de gemeente Haren)

Kerkstraatschool 1952

In de vorige aflevering van Harens Old Goud publiceerden wij op verzoek van

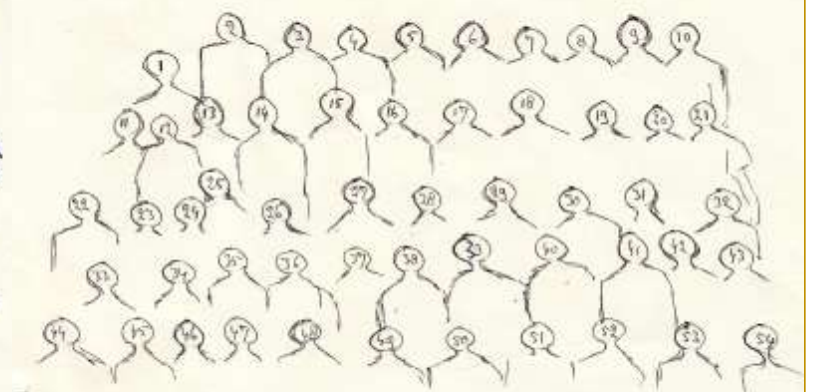
Klaas Bonsema een klassenfoto van de Kerkstraatschool. Volgens de heer Bonsema uit 1951. Van de heer Evert Smit ontvingen wij hierop een reactie

met de namen van de meeste jongens en meisjes op de foto. Het betrof volgens hem klas 3 in 1952. Zelf is hij nr. 36. Wij zien bekende namen. U ook?

1 TOFFDES	22 ROBAIE BAEGMAN	44 MIHIEL V CALOOP
2 CATHAEN V ROSSUM	23 JOOSJE OLGERS	45 NELLIE HUISER
3 WIESE KERKHOF	24 HENNY LOK	46 CAROLIEN DE JIJT
4 CAROLIE DE JIJT	25 JAN BOERHA	47 MARIJKE REK
5 WESSEL STIJD	26 CARLA BRUINS	48 ANNEKE HUIT
6 ELIZABETH HAACV	27 TONY RODENBURG	49 JANNIJE TER BORG
7 LUCIE OTERWIJK	28 PIET TAKENS	50 THEKLA EBBINGE
8 TONNIE WAGENANS	29 ~~ARNOLD~~ BAR ANCKHOF	51 HANS T-LENTGE
9 PAUL KALK	30 ALEX ...	52 GINUS BOER
10 HONNO EDZES	31 BEAT MULDER	53 HENK GEERLING'S
11 GEERT JAN GREINER	32 ~~BONNEKE~~ BROUWER	54 LO VAN KATS
11 RIEKIE TAKENS	33 BEAT JANNES	
12 TINEKE KLAUCKE	34 BEAT TANNES	
13 HANNEKE BONSEMA	35 DICK NYDARI	
14 ARNOLD GOULOUY	36 EVERT STIJD	
15 ~~LOUISIE WITKAMP~~	37 REINGOUT NIEBHYER	
16 LINA BOEREMA	38 POPKO NOORDHOFF	
17 COR SCHEERER	39 JAAP KAMP	
18 LEX DRÖGE VAN	40 PAUL JORDENS	
19 BERT HOAST	41 MARIJTE NSINGA	
20 BUPPIE BRINK	42 ETTY WETSCHBACH	
21 HANS MÖLLER	43 LIESJE WITKAMP	

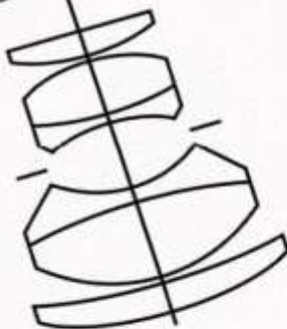
Kerkstraatschool klas 3 in 1952

luchtfotografie
boven heel Nederland

**AEROPHOTO
EELDE**

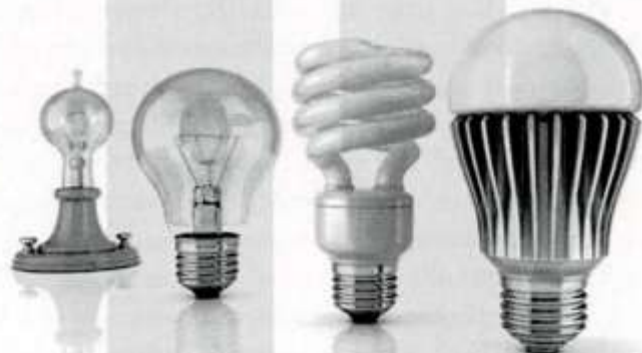

INFO@AEROPHOTOEELDE.NL
WWW.AEROPHOTOEELDE.NL
telefoon: 050 - 309 5551

SINDS 1911

Konings
TOTAALINSTALLATEURS

Rijksstraatweg 208 - 210 9752 BR Haren
☎ 050 5344735 Fax 050 5344138
www.koningstotaalinstallateurs.nl

DIGNO computers

Computers • Software • Reparaties • Netwerken

ICT Waarborg

Rijksstraatweg 132 • 9752 BL Haren • Tel.: 050-5349965 • info@digno.nl • www.digno.nl

Atelier "de Clou"

ATELIER VOOR BOUWKUNDE

30 april 1999

Jaap Vrieling

Waterhuizerweg 31
9753 HP Haren
Tel: 050 - 85 00 080
Mob: 06 - 55125730
Email: info@declou.nl

Meentweg 15 te Glimmen, de Moushorn

Op 21 augustus 2022 ontving de redactie een foto van een schilderijtje van de keuterij Meentweg 15 te Glimmen. Ook wel bekend als 'De Moushorn'. Dit werd de start van een interessante mailwisseling met mevrouw Janny Wijchman, dochter van Hinderkien (Hennie) Hoving. Haar moeder kwam als peuter op dit boerderijtje wonen. In dit artikel ga ik in op de historie van deze woning. In het artikel hierna 'Wonen aan de Meentweg in Glimmen' komen de persoonlijke ervaringen van Hennie Hoving aan de orde.

Door Eppo van Koldam

Van voor 1807

In de bronbewerking 'Systematiek huisnummering in Haren' (zie www.oldgo.nl/publicaties/bronbewerkingen) heb ik uitgelegd, dat de huisnummering in Haren eind 1806 in Haren is ingevoerd. Voorts zijn tot 1830 nieuwe huizen ingevoerd met de toevoeging van een 'A', 'B', enz. De woning Meentweg 15 heeft in de huisnummering van 1830 het nummer Noordlaren Wijk C nr. 22. Het dorp Glimmen lag in het kerspel Noordlaren en de huisnummering werd ingevoerd per kerspel. Het huisnummer zonder toevoeging geeft aan, dat het boerderijtje Meentweg 15 al bestond in 1806.

Meentweg 15 (rood omkaderd) op de kadastrale kaart van 1830. Links het huis te Glimmen.

Albert Roelfs Scholtens

De oudste eigenaar/bewoner van de woning, die ik heb kunnen vinden, was de kleermaker Albert Roelfs Scholtens. Hij trouwt 22 jaar oud op 28 mei 1787 in de kerk te Noordlaren met Swaentie Egberts. Het lijkt er op, dat Albert en Swaentie toen beide in het kerspel Noordlaren (waarschijnlijk in Glimmen) woonden. Of Albert ook in Glimmen geboren is, betwijfel ik. Een doop van hem heb ik niet kunnen vinden. Swaentie was 15 jaar ouder dan Albert. Zij werd op 28 juni 1750 te Noordlaren gedoopt. Haar ouders woonden toen in Glimmen.

Van Albert Roelfs Scholtens weten we weinig. In het archief van de gemeente Haren komt hij slechts één keer voor. Op 28 januari 1812 verklaart hij samen met Albert Lucas Oosterveld en Lucas Odding, dat "de conscrit [= dienstplichtige] Harm Rienders en zijn vader Hindrik

Rienders thans ziekelijk zijn en te bedde liggen en in de onmogelijkheid zijn om op woensdag den 29 januari eerstkomende op het Hogezeand te kunnen compareren om te loten voor de conscriptie van de klasse van 1810". Albert en Swaentie overlijden allebei in 1815. Hun zoon Roelf wordt dan de nieuwe eigenaar/bewoner.

Roelf Scholtens

Roelf Scholtens trouwt in 1813 met Geesje Piers Wolters uit Vries. Zij zijn allebei geboren in 1789. Uit hun huwelijk worden 7 kinderen geboren. Van deze kinderen is alleen zoon Albert nog in leven als Roelf in 1864 overlijdt. Albert woont dan waarschijnlijk bij zijn tweede vrouw Tjintien van Ree in Yde. Het boerderijtje in Glimmen wordt daarom na het overlijden van Roelf Scholtens verkocht.

Jan Thijs Hekman

De landbouwer (keuterboer) Jan Thijs Hekman wordt in 1864 de nieuwe eigenaar bewoner. Hij is dan 30 jaar oud en 5 jaar eerder getrouwd met Allerdina Katherina Venema, een dochter van Pieter Martens Venema. Tot 1909 zal het boerderijtje zijn eigendom blijven.

Huurwoning Lute Hoving

De volgende eigenaar is Pieter Vrieling (1854-1937). Ik betwijfel echter of hij hier ook gewoond heeft. Vanaf 1913 wordt het boerderijtje bewoond door het gezin van Harm Wolters en Grietje Eisses. Vervolgens wordt vanaf ongeveer 1926 Lute Hoving de huurder. Hij is de vader van de in de inleiding genoemde Hennie Hoving. De familie Hoving zal hier wonen tot ongeveer 1947.

Woning Johan Fabricius

Vanaf 1965 is Anna Cornelia Bleeker eigenaar van de woning. Zij is de echtgenote van de schrijver Johan Fabricius, bekend van bijvoorbeeld 'De scheepsjongens van Bontekoe'. Fabricius overlijdt hier op 21 juni 1981. Hij is begraven te Noordlaren. Friso Bavinck heeft hem als beroemdheid beschreven in zijn boek over de begraafplaats.

Meentweg 15 te Glimmen; foto: Willem Rutgers.

Wonen aan de Meentweg in Glimmen

In het artikel 'Meentweg 15 te Glimmen, de Moushorn' heb ik kort de geschiedenis van dit boerderijtje beschreven. De nu 98-jarige mevrouw Hinderkien (Hennie) Hoving, heeft hier van 1926 tot 1947 gewoond. Een tweetal schilderijtjes van de boerderij heeft ze in haar bezit. Die schilderijtjes waren voor haar dochter mevrouw Janny Wijchman aanleiding contact op te nemen met Old Go. Uitkomst van dit contact was het verzoek van de redactie van Harens Old Goud om haar moeder te interviewen over haar jeugd aan de Meentweg in Glimmen. Op basis van die interviews heb ik onderstaand artikel geschreven.

Door Eppo van Koldam

Kachels en bedsteden

In de enige kamer van de woning stonden twee kachels. De kookkachel was voor het dagelijks gebruik. Hier werd op gebakken en gekookt. Uiteraard zorgde deze kachel ook voor warmte. Als luxe en voor barre koude was er ook nog een vulkachel. Beide kachels werden gestookt met turf en hout. In de kamer waren ook de bedsteden. Vader en moeder sliepen in de ene bedstede en de kinderen in de andere. Onder de bedsteden waren aardappelen opgeslagen.

Stallen en de deel

Je kwam de woning binnen via de deel. Daar stond een bergkast. Van de deel kon je door een deur naar de kamer en via een andere deur naar de stal. In de stal stonden twee koeien en in een hok een varken. In de herfst werd het varken geslacht en dan werd eerst weer gespaard voor de aanschaf van een nieuw varken. Van het vlees werd veel worst gemaakt. Die worsten kon je goed bewaren. De hammen werden in een wieme (soort rek) boven de kachel gehangen om te drogen. Behalve koeien en varkens waren er ook nog kippen en konijnen. Die konijnen overleefden de kerst meestal niet. Vaak was er ook nog een geit en daarnaast een hond en een poes. Die laatste twee staan op het schilderij dat van het boerderijtje is gemaakt. Enige tijd nam Hennie Hoving geitenmelk mee naar school voor een klasgenoot met koemelkallergie. Het werk op het boerderijtje werd gedaan door Hennies moeder Jantje Mellens. Vader Lute Hoving werkte 'buiten de deur' bij de spoorwegen.

Boodschappen

Was de familie zelfvoorzienend op het boerderijtje? Niet helemaal, maar wel veel meer dan tegenwoordig. Er was een grote groentetuin en veel van de opbrengst daarvan werd geweekt. Ook de peren, appels en pruimen. De weckflessen stonden in een kleine kelder. Een prachtig gezicht, de trots van Hennies moeder. Koffie, thee, suiker en brood moesten in het dorp gehaald worden. Ook de melk en boter. Die kwamen niet van de eigen koeien. He-

Schilderij van Meentweg 15 met hond en poes. De boerderij heeft nog een strodak.

lemaal duidelijk is dat niet. Hennies herinneringen laten haar een beetje in de steek als het om de koeien gaat.

De familie Mansholt

Naast de familie Hoving op Meentweg 17 woonde de familie Mansholt in het 'Huis ter Aa'. Zoon Sicco werd later minister en eurocommissaris van landbouw. Een familie met een geheel andere achtergrond dan de familie Hoving. Hoe waren de verhoudingen? Hennie heeft daar goede herinneringen aan. Haar moeder werkte wel voor de familie Mansholt en Hennie ging dan wel eens mee om de afwas te doen. Een dienstmeisje van de Mansholts kon heerlijke broden bakken en de Hovings kregen daar regelmatig een deel van. De familie Mansholt had een boot en als ze uit varen gingen, mocht de familie Hoving soms mee. "Maar je kunt wel zeggen, het is wel bijzonder, want jullie waren een keuterboertje en zij waren grote rijke mensen". "Ja, maar daar werd nooit naar gekeken". Een enkele keer kwam een Mansholt ook wel bij Hoving thuis, maar meestal was het andersom. Met de andere burens, de families Ubels en Wolters, was de familie niet zo eigen.

De school

Hennie ging naar de openbare lagere school aan de Oude Schoolweg. Van twaalf tot een was er een pauze. Vader Hoving stond dan vaak met de fiets bij school en dan konden de kinderen voor hem uit op een holletje naar de

Foto ca 1945. Op de foto Lute Hoving staande voor de woning. Het strodak is vervangen door een pannendak en er zijn ramen gemaakt in de schuur, omdat daar het toilet gemaakt is,

Meentweg. Daar werd warm gegeten en dan snel weer terug naar school. In 1932 kwam er een christelijke school in Glimmen. Het dorp raakte door de schoolstrijd behoorlijk verdeeld. Hennie heeft daar niet veel van mee gekregen. Wellicht is de opmerking over de families Ubels en Wolters wel in dit perspectief te plaatsen.

In Hennies schooltijd waren er combinatieklassen voor de leerjaren 1 tm 3 en 4 tm 6. In zo'n klas zaten ruim 20 kinderen. Hennie speelde alleen met de kinderen van haar eigen school. Dat spelen gebeurde vooral op het schoolplein. Bokje en touwtje springen, tolleren en hoepelen waren geliefd. De hoepel kon je voortduwen met een soort ijzeren staaf en dan liep je er naast. Vaste vriendin was Hennie van Es. Haar vader was brugwachter van de brug over het Noord-Willemskanaal. Hennie ging daar wel spelen. Ook de ouders hadden regelmatig contact en gingen wel bij elkaar op visite, bijvoorbeeld op zaterdagavond.

Naar de Hoge Hereweg

In 1947 kocht Lute Hoving het huis Hoge Hereweg nr. 50 in de Appelbergen. Het was het laatste huis voor het openluchtbad. Hennie woonde toen nog thuis en verhuisde mee. Al snel kreeg vader Hoving de vraag van zwembadbezoekers of ze hun fiets bij hem mochten stallen. Dit gebeuren groeide uit tot een heuse fietsenstalling, deels in de schuur. Vader verhuurde ook zwembanden. Evert Mellens was een broer van Hennies moeder. Hij kwam in 1920 als 12-jarig jongetje op de melkfabriek in

Personeel melkfabriek te Glimmen in 1926 met geheel links Hennies oom Evert Mellens.

Glimmen werken. In 1938 werd hij directeur van deze fabriek. Willem Hoving, een broer van Hennies vader emigreerde naar Amerika. Hennie heeft hem daar bezocht toen ze zelf 64 jaar was, Willem was toen ver in de 80. Hennie Wijchman-Hoving woont nu in een verzorgingshuis in Ermelo.

Foto uit het boek 'Eeuwige jeugd in Glimmen. Honderdjaar OBS 1900-2000' van Hein Bloemink. Bij de pijl Hennie Hoving.

De kunstschilder Jan Popkes van der Zee

Het bestuur van Old Go werd benaderd door mevrouw Sietske-An Oost-Smink met het verzoek om hulp bij het vinden van informatie over haar oud-oom Jan Popkes van der Zee. Deze was indertijd een verdienstelijk kunstschilder en graficus. Hij is echter al op jonge leeftijd in 1954 overleden. Zou er nog informatie over hem zijn? Wij zijn hier eens ingedoken, maar we denken dat uw hulp zeer nodig is.

Door Eppo van Koldam

Jan Popkes van der Zee (niet te verwarren met de schilder en monumentaal kunstenaar Jan van der Zee) werd in 1905 geboren te Hemelum. Hij kwam in 1927 naar Groningen om te werken bij de firma Hoitsema. In 1932 verhuisde hij met zijn vrouw naar Haren. Daar had hij de woning Ruigelaan 3 gekocht. Jan Popkes maakte naam als

De woning Ruigelaan 3 te Haren.

illustrator van boeken en werkte ook mee aan illustraties in het Nieuwsblad van het Noorden. Zo stond in de krant van 1950 een door hem getekende kerstplaat. Als kunstschilder maakte hij vooral aquarellen.

Het zat Jan Popkes niet mee in het leven. Zijn 10 jarig zoontje Jan Popke kwam in 1950 om het leven, toen hij bij het Shell-station in Haren pardoos tegen een vrachtwagen reed. Zelf raakte Jan Popkes in 1954 in Zwolle betrokken een ongeval met een brommer. Aan de gevolgen hiervan is hij korte tijd later overleden. Zijn weduwe Elsje ten Brink bleef nog vier jaar aan de Ruigelaan wonen en vertrok toen naar Amsterdam.

Veel is er niet bekend over de Harense periode van Jan Popkes van der Zee. Via www.delpher.nl vonden we een aankondiging van een expositie in 1941. Hieronder twee afbeeldingen van aquarellen met mogelijk situaties in de omgeving van Haren en een afbeelding van zijn signatuur.

En tot slot uiteraard de spannende vraag: wie weet meer over Jan Popkes van der Zee of heeft werk van hem in bezit? We horen het graag via info@oldgo.nl of een telefoonnummer 06-22376299.

Publicaties over Haren

In deze rubriek aandacht voor recent verschenen publicaties over Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren.

Je deed het gewoon

Chris Bartelds heeft in het boek 'Je deed het gewoon' het verhaal van zijn ouders Herman Bartelds en Jeanne de Zwet in WO II beschreven. Herman kwam in 1939 vanuit Den Haag naar Haren. Hij nam hier toen een hoveniersbedrijf over. Zijn verloofde Jeanne bleef in Den Haag achter. Op 3 maart 1943 trouwden ze en toen

kwam Jeanne ook naar Haren. Herman en Jeanne waren rooms-katholiek en raakten geleidelijk betrokken bij het door leden van die kerk georganiseerde verzetswerk. Het stencilen en verspreiden van het verzetsblad Christophoor was een belangrijke activiteit. Van het een kwam het ander en zo deed Herman ook wel werk voor de Inlichtingendienst. In hun huis aan de Middelhorsterweg 20 boden ze aan een student een onderduikadres. Via de Christophoor-groep hadden Herman en Jeanne veel contact met Victor de Bie, zijn vrouw Willy en zijn zuster Greetje, die aan de Jachtlaan 14 woonden.

Op 27 februari 1945 werd Jeanne bij het rondbrengen van het blad Christophoor gearresteerd. De Duitsers gingen toen direct posten bij het huis aan de Middelhorsterweg om ook Herman gevangen te nemen. Buurvrouw Berends was toen zo slim om haar zoon-tje Machiel de straat op te sturen om Herman te waarschuwen. Chris wist dat zijn vader gewaarschuwd was, maar niet door wie. Dat ontdekte hij 70 jaar na het gebeurde pas bij een interview met Machiel. Een emotioneel moment. Gelukkig kwam Jeanne na enige tijd weer vrij. Herman speelde als lid van de Binnenlandse Strijdkrachten nog een rol bij de bevrijding van Haren. Na de oorlog pakte Herman de draad van het hoveniersbedrijf weer op.

Beleef zandwegen en karrenroutes op Harener Hondsrug

Het Jaarboek 'Hervonden Stad' heeft in 2021 de samenvoeging van Groningen, Haren en Ten Boer vertaald naar een nieuwe titel en heet nu 'Hervonden Stad en Land'. Ingrid Schenk heeft in deze uitgave een artikel geschreven over de zandwegen in de voormalige gemeente Haren. In dit artikel ook aandacht voor de historie van de zandwegen en de strategische doorgangen op de oude wegen van–

en naar de stad Groningen bij de Besloten Venen en De Punt. Het artikel is rijkelijk voorzien van kaarten en foto's.

Bisschoppelijke aanvallers en hun posities voor de stad.

Frans Westra vond in Stockholm een bijzondere kaart over het beleg van Groningen in 1672. Hij schreef hierover in het tijdschrift Stad & Lande 2022-1. Op de kaart staat aangegeven waar de troepen uit Munster en Keulen gelegerd waren. De afgebeelde gebouwen (zie links de kerk van Haren) lijken meer gebaseerd op fantasie dan op de werkelijkheid, maar de locaties kloppen wel heel aardig.

De passies van Jan Wakker

Jan Wakker is een actief lid van Old Go. Hoewel behoorlijk op leeftijd is hij nog steeds een man met passies: de fotografie en zijn speelgoedmuseum.

Door Eppo van Koldam

Kruidenier in Haren

Jan Wakker is geboren in 1933 te Bellingwolde. Als hij negen jaar is, verhuist hij met zijn ouders naar Haren. Zijn vader heeft daar aan de Rijksweg 226 de kruidenierswinkel overgenomen van de familie Meijer. Het pand, dat we nu kennen als het Chinees-Indisch-Restaurant 'Kui-Ping'. Overigens is pas vanaf 1963 de gehele benedenverdieping verbouwd tot winkel. De eerste jaren bestond het pand nog uit twee gedeelten met

rechts de winkel en daarboven de bijbehorende woning en links een aparte woning. Uiteraard was het starten van een nieuwe zaak midden in de oorlog geen geringe opgave, maar het is vader Berend Wakker gelukt.

In 1957 is Jan getrouwd met Lina Ellens. Hij heeft aanvankelijk nog de ambitie elders voor zichzelf te beginnen. Na kort bij opa Ellens in Glimmen te hebben gewoond vertrekt hij naar Delfzijl. Maar zijn vader haalt hem al snel terug naar Haren. Het feit dat zijn moeder Klaartje Bodewits reeds in 1952 is overleden, zal daar stellig aan hebben bijgedragen. In 1963 heeft Jan de zaak van zijn vader overgenomen. Toen is de zaak ook voortgezet als zelfbedieningswinkel.

In 1978 stelt Jan vast dat de zaak te weinig perspectief meer heeft. Hij moet grote investeringen doen, die nauwelijks terug verdiend kunnen worden. Jan stopt als middenstander en wordt administrateur van de Nederlands Hervormde gemeenten Haren, Noorderlaren en Eelde-Paterswolde en van een aantal scholen, waaronder de Christelijke Mavo De Schalm. In 1993 gaat hij met de VUT. Hij woont dan al 15 jaar aan de Berkenlaan.

Margaretha Visser voor de woning Padlandsweg 2

Harens roots

Jan zelf heeft dus geen Harens roots, zijn in 2000 overleden vrouw Lina Ellens heeft die wel. Haar overgrootvader Jan Ellens bouwt ca 1895 het boerderijtje Padlandsweg 2 in Onnen. Hij overlijdt in 1904. Zijn vrouw, Margaretha Visser, de overgrootmoeder van Lina, overlijdt pas in 1942. Lina's moeder is Hendrikje Nijdam. Zij is een afstammeling van de veenarbeiders die zich eind 18e eeuw vestigen aan de Hoornsedijk. Een bord van de zeer actieve Nijdam-familievereniging met daarop uiteraard het

wapen van de familie hangt bij Jan Wakker boven de kamerdeur.

Speelgoedmuseum

Reeds decennia verzamelt Jan houten speelgoed. Eerst stond zijn verzameling in huis op de vensterbank, maar die ruimte bleek al snel te klein. Ruim 24 jaar geleden kreeg Jan de kans een dubbele garagebox van zijn buurman te kopen. Daarin heeft hij nu zijn museum ingericht. Een indrukwekkende verzameling. Het is dan ook het eerste wat ik moet bekijken als ik bij Jan op bezoek kom. Het leuke is dat Jan niet alleen veel kan laten zien, maar dat hij er ook veel over kan vertellen. Wat te denken van de Duitse firma die meende de schaatsen van het bedrijf Nooitgedagt na te kunnen maken, maar vervolgens op de doos 'Nooitgedacht' schreef. Zo heeft elk attribuut in Jans museum wel een verhaal. Jans nieuwste aanwinst is een houten boerenwagen met twee van leer gemaakte paarden er voor. Jan ontvangt graag gasten in zijn museum. Het gastenboek laat zelfs bezoekers uit

Duitsland zien. Wel even vooraf bellen: 050-5344313. En dan kondigt Jan het zelf al aan: volgend jaar bestaat het museum 25 jaar. Wat kunnen we dan verwachten?

Fotografie

Jans tweede passie is de fotografie. Regelmatig fietst hij door de omgeving van Haren om foto's te maken. Scans van een groot aantal van die foto's hebben we inmiddels op kunnen nemen in de fotoverzameling van onze vereniging. Zo is de foto van de boerderij De Vossenplaats te Dilgt op de voorpagina van dit blad van Jan. Hierboven een prachtige foto van een boom aan de Hoornsedijk waar Jan een prijs mee heeft gewonnen.

Met Jan heb ik een aantal van zijn fotoalbums doorgenomen. Veel foto's in het album zijn voorzien van tekst en uitleg. Soms gaat het daarbij om persoonlijke ervaringen, maar Jan houdt in de kranten ook goed bij wat er gaat veranderen en dan stapt hij vaak op de fiets om nog snel even de oude situatie vast te leggen.

Koninginnedag 1923

Met enige regelmaat ontvangen wij foto's ter aanvulling van onze verzameling. De foto hiernaast ontvingen wij van Henk Berends te Sebaldeburen. Achterop de foto staat: 1923; Koninginnefeest 25 jaar. Dat kan kloppen, want Koningin Wilhelmina was toen inderdaad 25 jaar Koningin. De locatie is wat lastig. Wij menen op de achtergrond de bebouwing aan de Meerweg te zien. Maar als u een andere suggestie heeft horen we dat graag. Het meest rechtse pandje met de mansarde kap biedt stellig het meeste houvast.

Foto-impresie bustocht 22 oktober 2022 naar molenmuseum De Wachter in Zuidlaren

Hoe God verdween uit Onnen

Recentelijk sloot de vrijgemaakt gereformeerde kerk aan de Mottenbrink de deuren. Daarmee kwam een einde aan het ooit zo intensieve kerkelijk leven in het dorp Onnen.

Door Eppo van Koldam

Hoe een dorp veranderde

In 1996 schreef Geert Mak het boek 'Hoe God verdween uit Jorwerd'. Mak beschrijft in het boek hoe binnen enkele decennia het dorpsleven in Jorwerd compleet veranderde. Eeuwenlang was sprake van een stabiele situatie. De meeste dorpingen waren boeren en dat waren hun ouders ook, net als de ouders van hun ouders, enzovoort. Daarnaast werd het dorpsleven ingekleurd door enige middenstanders. Na 1965 begon de grote uitloop in de landbouw. Elk jaar werden in ons land duizenden boerenbedrijven opgeheven. Dat had grote gevolgen. In de eerste plaats voor de betrokken boeren zelf. "Boer-zijn is geen beroep, het is een leven", citeert Geert Mak een maatschappelijk werkster. In het licht van de huidige stikstofcrisis wederom een actueel thema.

Maar ook voor de dorpen als geheel had de schaalvergroting in de landbouw grote gevolgen. De vrij gekomen boerderijen werden voor veel geld gekocht door stedelingen. Voor de autochtone inwoners was er geen perspectief op een betaalbare woning meer. Zij vertrokken uit het dorp, als dat al niet nodig was in verband met het aannemen van een baan buiten de landbouw. Het draagvlak voor de middenstanders verdween en zij moesten de deuren sluiten. Er kwamen minder kinderen in het dorp wonen en de kinderen die er wel waren gingen vaak in de stad naar school. Zo verdween ook de school uit het dorp.

In een commentaar op het boek van Mak schreef de Leeuwarder Courant: "Het zou verplichte literatuur moeten zijn voor iedere politicus en iedere ambtenaar". In Onnen heeft men in de jaren '70 nog geprobeerd het tij te keren onder de vlag van de Stichting Onnen Ontwikkelt Ook, maar er kwam geen ruimte voor de gewenste dorpsuitbreidingen en waar die er mondjesmaat wel kwam was de financiële drempel voor veel inwoners te hoog. Zo kunnen we de ontwikkeling in Onnen één op één spiegelen aan die in Jorwerd. En net zoals de kerk in Jorwerd de deuren moest sluiten is dat nu ook in Onnen het geval.

De kerken in Onnen

De kerkelijke geschiedenis van Onnen is beschreven door Roelf Siekmans in zijn boek 'Onnen tot 2000'. Hij beschrijft dat vanuit Onnen veel mensen 'meelingen' met de afscheiding in 1834. Vanaf 1852 kerkten zij in de Gereformeerde Kerk aan de Kerkstraat in Haren. De hervormden gingen naar de dorpskerk honderd meter verderop. In 1934 kreeg Onnen een eigen Gereformeerde Kerk aan de Mottenbrink. In 1944 kwam het tot een scheuring in de

Gereformeerde Kerk. Naast de synodaal Gereformeerde Kerk kwam de vrijgemaakt Gereformeerde Kerk. De verhoudingen tussen deze beide kerkgemeenschappen waren niet erg hartelijk. Toch moesten ze samen het kerkgebouw aan de Mottenbrink delen. Na enige jaren bleek deze situatie niet meer houdbaar en kwam het tot een proces. De vrijgemaakten wonnen en behielden de kerk aan de Mottenbrink. De synodalen moesten elders onderdak zoeken. Na enige tegenslagen werd dat onderdak in 1953 gevonden in een nieuw kerkgebouw aan de Bakkerweg. Intussen had ook de Nederlands Hervormde gemeente een eigen gebouw gekregen aan de Dorpsweg.

De Hervormde kapel verdween als eerste in 2007 en werd vervangen door een appartementencomplex. In 2011 volgde de kerk aan de Bakkerweg. Het gebouw werd een woning. En nu is dus ook het einde gekomen voor de kerk aan de Mottenbrink. De Onnenaren moeten weer in Haren ter kerke.

De provincielanden van het voormalig klooster Yesse

In 1216 werd het klooster Yesse gesticht in de buurtschap die bij ons nu bekend staat als Essen. Het was een nonnenklooster en het behoorde tot de Cisterciënzer orde. Voor degenen die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het klooster heb ik goed nieuws: er wordt hard gewerkt aan een nieuw boek over het klooster, dat zal verschijnen als deel 24 in de Harener Historische Reeks. Mijn verhaal gaat niet over het klooster, maar wat er gebeurde met de kloosterbezittingen, nadat het klooster in 1594 werd opgeheven.

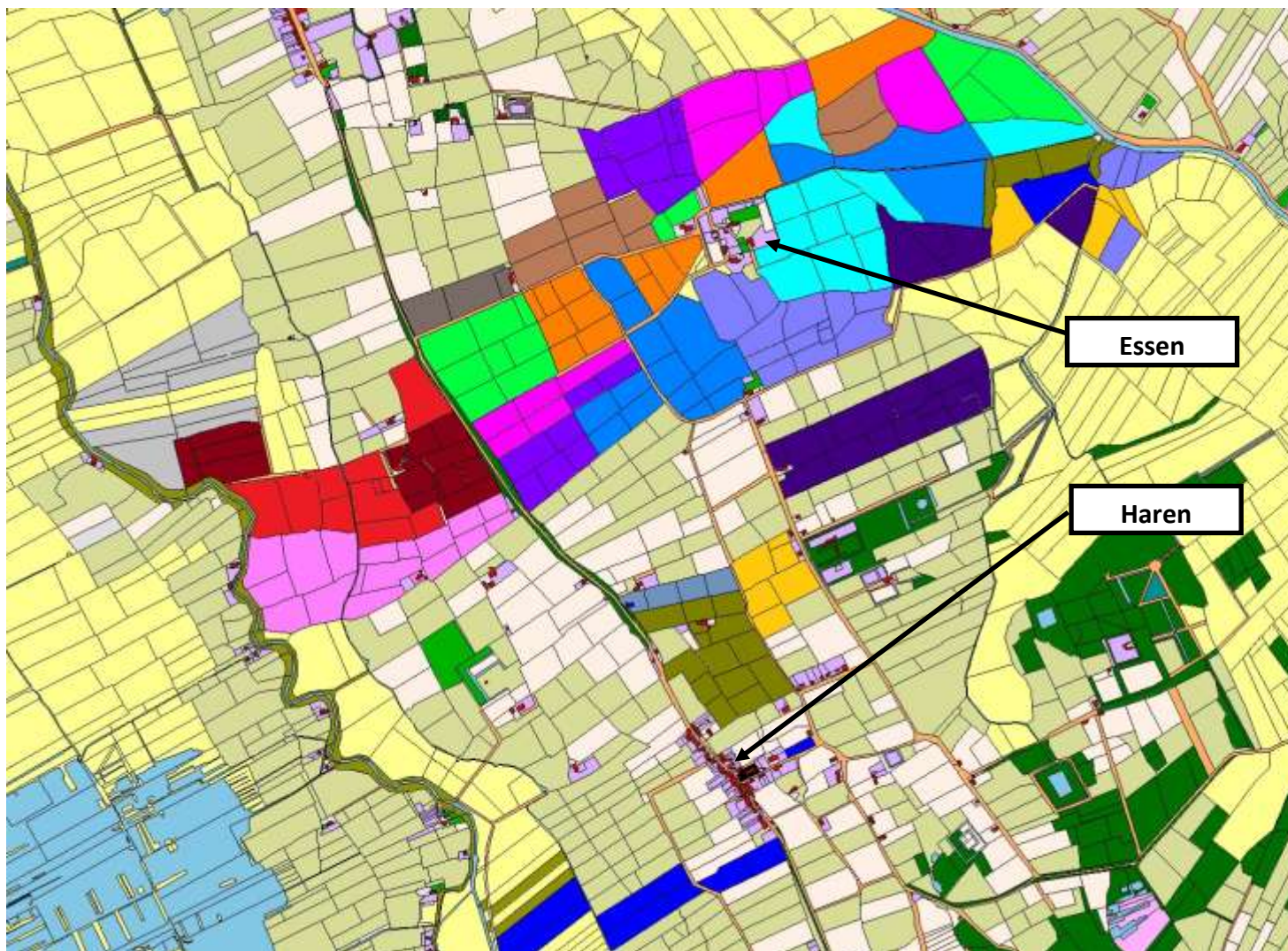
Door Eppo van Koldam

Kloosterbezittingen na de reductie

De opheffing van de kloosters in de provincie Groningen was het gevolg van de verovering van de stad Groningen door Maurits van Nassau op 22 juli 1594. De stad Groningen werd toen teruggevoerd in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, waartoe de stad voor het zogenaamde verraad van Rennenberg in 1580 ook al min of meer behoord had. Met de capitulatie van Groningen werd de gehele provincie van de ene dag op de andere van katholiek protestant. Dat betekende ook het einde van de kloosters. Het beheer van de kloostergoederen werd opgedragen aan het bestuur van de nieuw gevormde

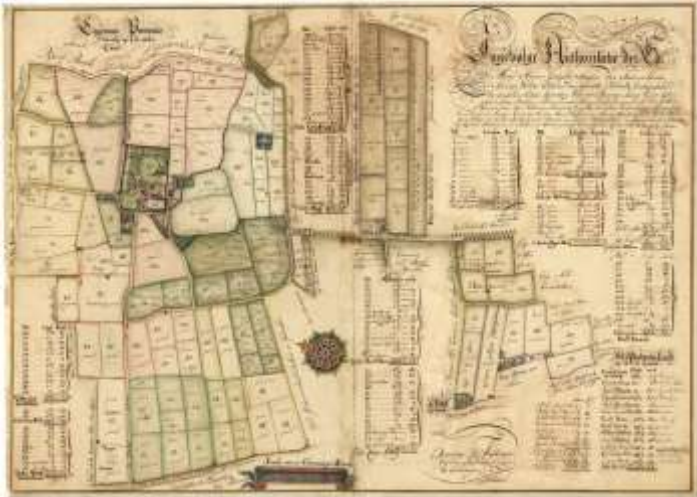
provincie Stad en Lande. Die kloostergoederen waren in de provincie zeer omvangrijk. Niet alleen waren er veel kloosters, een aantal kloosters had in de loop der eeuwen ook een enorm bezit opgebouwd. Het klooster te Aduard was onbetwist de grootste bezitter van landerijen, maar het bezit van het klooster Yesse mocht er ook zijn. Die bezittingen van Yesse lagen niet alleen in de directe omgeving van het klooster. Ook elders in de provincie en in Drenthe had het klooster bezittingen. We concentreren ons in dit verhaal echter op de bezittingen in de gemeente Haren.

De meeste kloosterbezittingen waren verpacht aan boeren. Slechts weinig grond werd door de kloosters zelf gebruikt. De reductie bracht in deze situatie geen grote verandering. Alleen de positie van de verpachter en de bestemming van de opbrengsten veranderde. Met die opbrengsten was het overigens meestal geen rozengeur en maneschijn. Misoogsten kwamen regelmatig voor. Pachters stierven massaal aan besmettelijke ziekten en dan waren er ook nog regelmatig grote overstromingen, zoals de Kerstvloed van 1717. Voorts lukte het de provincie niet een goed zicht te krijgen op de omvang van de bezittingen en dus ook niet op de pacht opbrengsten en dat gaf de

rentmeesters weer de kans om op grote schaal te frauderen. Zo rond 1720 was voor de provincie de maat vol. Men wilde van die landerijen af. Maar hoe kun je iets verkopen als je niet weet wat je hebt? Eerste stap op weg naar verkoop was dus een goede inventarisatie. Voor die klus werd Thomas van Seeratt ingehuurd, die op zijn beurt een aantal landmeters inhuurde. Zo werden in 1732 de eigendommen van de provincie, oftewel de provincielanden, van het voormalig klooster Yesse rondom Haren ingemeten door Henricus Teijsinga. Dat heeft een aantal mooie kaarten opgeleverd, waarvan de onderstaande kaart met de landerijen direct om het voormalig klooster gelegen wel de bekendste is.

Kaart gemaakt door Henricus Teijsinga van de provincielanden rondom Essen. Het noorden is links. De Rijksstraatweg loopt langs de onderkant van de kaart. Langs de groen gekleurde percelen linksonder loopt de Esserweg recht naar boven naar Essen. Voorts is het tracé van de Kerklaan/Oosterweg goed herkenbaar.

De provincielanden lagen echter niet alleen maar in de directe omgeving van het voormalig klooster. De kaart op de vorige pagina geeft een completer beeld. Hier staan bijna alle provincielanden in de gemeente Haren op. Alleen een paar percelen ten zuiden van het dorp Haren ontbreken.

Provincieplaatsen

De pachtboerderijen op de provincielanden noemen we ook wel provincieplaatsen. Voor wat betreft de verhouding verpachter/pachter ontwikkelde zich in de provincie Groningen een bijzondere juridische constructie: het beklemdrecht. Die constructie hield in, dat de pachter eigenaar was van de opstallen. Bij die opstallen behoorde de pacht van een aantal percelen land. Die percelen waren als het ware onder de opstal (= de boerderij) vastgezet oftewel beklemd. Dit hield in, dat de boerderij en de gronden bij elkaar bleven en niet afzonderlijk of in gedeelten konden worden verkocht of vererfd. De positie van de pachter werd in dit systeem in de loop der jaren steeds sterker, omdat de pacht prijs vaststond en niet verhoogd mocht worden. Gevolg van dit systeem was, dat vanaf 1675 de omvang van de provincieplaatsen werd

bevroren. Verkeuring door het voortdurend opsplitsen van de boerderijen bij vererving was niet meer mogelijk. Hierdoor is het ook mogelijk de historie van veel boerderijen terug te volgen tot ca 1650. Een aantal van de oude provincieplaatsen bestaat nog steeds. Bij andere kunnen we wel de locatie aangeven, maar is de boerderij inmiddels vervangen door een ander gebouw.

De huidige adressen van de provincieplaatsen zijn:

- in Essen: Essen 6, Essen 7, Essen 8, Essen 9, Essen 12 en Essen 14;
- aan de Oosterweg: Oosterweg 84, Oosterweg 121 en Oosterweg 129;
- in Dilgt: Rijksstraatweg 7, Rijksstraatweg 9 en Rijksstraatweg 37;
- aan de Rijksstraatweg: Rijksstraatweg 76 en Rijksstraatweg 78;
- in Haren: Kerkstraat 4.

De landerijen van elke provincieplaats zijn op de kaart op de vorige pagina aangegeven met een aparte kleur. De meeste provincieplaatsen beschikken over bouwland op de hogere gronden ter weerszijden van de Rijksstraatweg, weilanden op de iets lager gelegen gronden en hooilanden in de natte zones langs de Hunze (rechts op de kaart) en de Drentse A (links op de kaart)

De historie van de provincieplaatsen in Essen en die van Oosterweg 129 heb ik gedetailleerd uitgewerkt in de bronbewerking 15 'Provincieplaatsen van het voormalig klooster Yesse', te vinden op www.oldgo.nl onder publicaties/bronbewerkingen. Hieronder wil ik nader ingaan op de provincieplaats, die aan de Kerkstraat in Haren heeft gestaan.

Provincieplaats Kerkstraat 4 te Haren

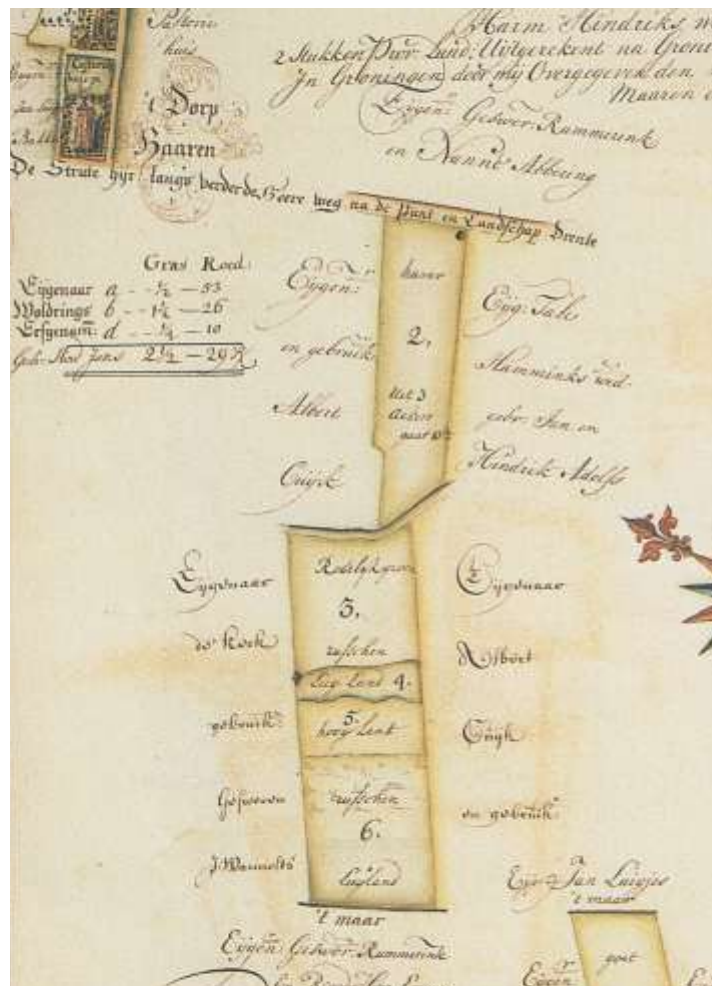
Ook de landerijen van de provincieplaats aan de Kerkstraat zijn door Henricus Teijsinga in 1732 opgemeten en vastgelegd op een kaart. In tegenstelling tot de landerijen van de provincieplaatsen in Essen vormen de landerijen van deze provincieplaats geen aaneengesloten geheel. Ze liggen verspreid in het kerspel Haren. De door Teijsinga gemaakte kaart is daarom fragmentarisch. Op de volgende pagina afbeeldingen van twee van deze fragmenten.

De vermelding 'oude huisplaats' links boven op de linker kaart suggereert, dat de boerderij aanvankelijk aan de Kromme Elleboog stond. Wanneer de boerderij verplaatst is naar de locatie aan de Kerkstraat is nog onduidelijk. Op de kaart van Teijsinga wordt vermeld dat ene Hindrik Jans in 1732 de pachter is van de provincieplaats. Met de bijbehorende landerijen is dit dan de grootste provincieplaats in het kerspel Haren. De kinderen van Hindrik Jans voeren later de achternaam Westerhoff. Het is niet uitgesloten, dat ze deze naam hebben overgenomen van de eerste man van hun moeder.

Uitsnede kaart gemaakt door Henricus Teijsinga van de provincieplaats met bijbehorend perceel aan de Kerkstraat in Haren. De Rijksstraatweg loopt langs de onderkant van de afbeeldingen. Rechts langs de dorpskerk loopt de Kerkstraat met achter de kerk de boerderij. Boven aan de kaart de kruising Kerkstraat/Kromme Elleboog/Jachtlaan. Interessant is de vergelijking van deze afbeelding met het op pagina 10 weergegeven fragment van de kaart van Jannes Tideman uit 1672.

Uitsnede kaart gemaakt door Henricus Teijsinga van de provincieplaats met bijbehorend perceel aan de Kerkstraat in Haren. Linksboven zien we een deel van de uitvergroting op de afbeelding hiernaast. Centraal op deze afbeelding staan de percelen tussen de Rijksstraatweg en het Maar. Op het bovenste perceel staan nu de woningen aan de zuidzijde van de Wilhelmina-laan. De kenmerkende knik in de Westerse Drift is duidelijk te zien.

Na de in 1720 begonnen aanloop komt het in april 1765 eindelijk tot verkoop van de provincieplaats. Jan Westerhoff, die zijn vader is opgevolgd als pachter, koopt de eigendom van de plaats (boerderij plus de daaronder bekleemde landerijen) dan voor f.5.075,-. De volgende in de lijn is Jans zoon Johannes Westerhoff. Hij gaat echter niet op de boerderij wonen. Hij geeft de voorkeur aan het huis 'De Groninger Punt' in Glimmen, dat hij heeft geërfd van zijn schoonvader en waar hij tolgaarder, herbergier en landbouwer is.

Door een huwelijk met de weduwe van Jan Westerhoff, de zoon van de genoemde Johannes, wordt Roelf Koops in 1795 eigenaar van de boerderij. Hij vestigt zich wel in Haren, maar niet aan de Kerkstraat. Hij geeft de voorkeur aan een boerderij op de hoek van de Rijksstraatweg en de Kerkstraat, die ook tot het vermogen van zijn vrouw behoort. Roelf Koops speelt tot zijn overlijden in 1849 een belangrijke rol in het gemeentebestuur. Hij vervult decennialang functies als gemeentesecretaris, adjunct-maire (waarnemend burgemeester) en assessor (wethouder). Na

het overlijden van Roelf Koops verkoopt de familie de boerderij met de daarachter gelegen gronden aan de Kerkstraat. De overige gronden in Haren blijven eigendom van de familie. In 1883 bouwt kleinzoon Roelof Koops op het perceel aan de Rijksstraatweg ten zuiden van het dorp (zie het rechter kaartje hierboven) een nieuwe boerderij. In 1912 wordt naast de boerderij nog een burgerwoning gebouwd. Roelof Koops gaat hier dan wonen en zijn zoon Willem komt met zijn gezin op de boerderij.

In 1918 wordt de familie Koops zwaar getroffen door de Spaanse griep, zowel Roelf Koops als zijn zoon Willem Koops overlijden. De boerderij moet worden geliquideerd. De grond wordt bestemd voor woningbouw, maar omdat de gemeente niet wil meewerken, zal het zal nog ruim 15 jaar duren voor het echt zover is. Dit met één uitzondering. Via een eigen weggetje naar de Rijksstraatweg kan op het achterliggende terrein een woning worden gebouwd door mevrouw Oppenheim-Wouters. Deze woning krijgt bij de invoering van de huisnummering per straat in 1930 het nummer Rijksstraatweg 221, maar inmiddels is

het adres van de woning Wilhelminalaan 10. Midden jaren '30 komt het dan eindelijk tot de aanleg van de Emalaan en de Wilhelminalaan. De boerderij van de familie Koops, die tot die tijd in gebruik is geweest bij Aries Wiersum (zie mijn artikel 'Aries Wiersum en zijn verffabriek Hevine' in de vorige aflevering van Harens Old Goud) wordt dan afgebroken om plaats te maken voor de Boerenleenbank. De in 1912 gebouwde burgerwoning blijft staan (nu Rijksweg 219).

Boerderij Rijksweg 217 van de familie Koops kort voor de afbraak.

De Boerenleenbank op de plaats van de boerderij van de familie Koops met links de woning Rijksweg 219.

Contouren nog steeds zichtbaar

Wat ik zo leuk vind, is dat oude contouren ook nu nog goed zichtbaar zijn. De Westerse Drift heeft nog steeds de in 1732 al door Henricus Teijsinga getekende knik. Een ander punt is de verkaveling. De zuidgrens van het perceel provincieland is tussen de Rijksweg en de Westerse Drift nog goed herkenbaar. Op de onderstaande 'birdview' heb ik de grens aangegeven met een rode lijn. In het veld is de grens te zien als een smal greppeltje tussen de achtertuinen van de woningen aan de Wilhelminalaan en het terrein van Westerholm (zie de foto). Maar als u zich op de Beatrixlaan omdraait zult u zien, dat de grens doorloopt tussen de woningen Beatrixlaan 4 en 6.

Aan de westzijde van de Westerse Drift zijn de contouren wat vertroebeld. Een foto van voor 1960 laat zien, dat er vroeger twee toegangen waren naar de achterliggende weilanden. Het linker pad op de foto lag op voormalig provincieland, het rechter pad niet. Bij de ontwikkeling

Birdview met de zuidgrens van perceel provincieland aangegeven als rode lijn. In het midden van de foto Westerholm en de (toen nog bestaande) St. Nicolaasschool.

De grens tussen het perceel van Westerholm en de achtertuinen van de woningen aan de Wilhelminalaan.

De twee landbouwweggetjes vanaf de Westerse Drift naar de achtergelegen weilanden. Zie hierover ook de column 'Zoekplaatje van Geert Bazuin' op www.oldgo.nl.

van de wijk Maarwold II heeft de gemeente de achterliggende weilanden en de toegangsweggetjes gekocht. Nu zijn de beide weggetjes versmolten tot één voetpad tussen de Westerse Drift en de Hemsterhuislaan.

De oude school in Glimmen

Op 8 oktober jl. heeft Henk Bakker een fietsexcursie verzorgd door Glimmen. Bij de aansluiting van de A-weg op de Meentweg ontstond enige discussie. In de gids van mevrouw Prins-Poorter, die Henk Bakker voor de route als handleiding gebruikte, werd het perceel ten noorden van de A-weg vermeld als 'Schoolkamp'. Waarom? Stond de school hier vroeger? En tot wanneer dan? Op deze vragen zal ik proberen de antwoorden te geven.

Door Eppo van Koldam

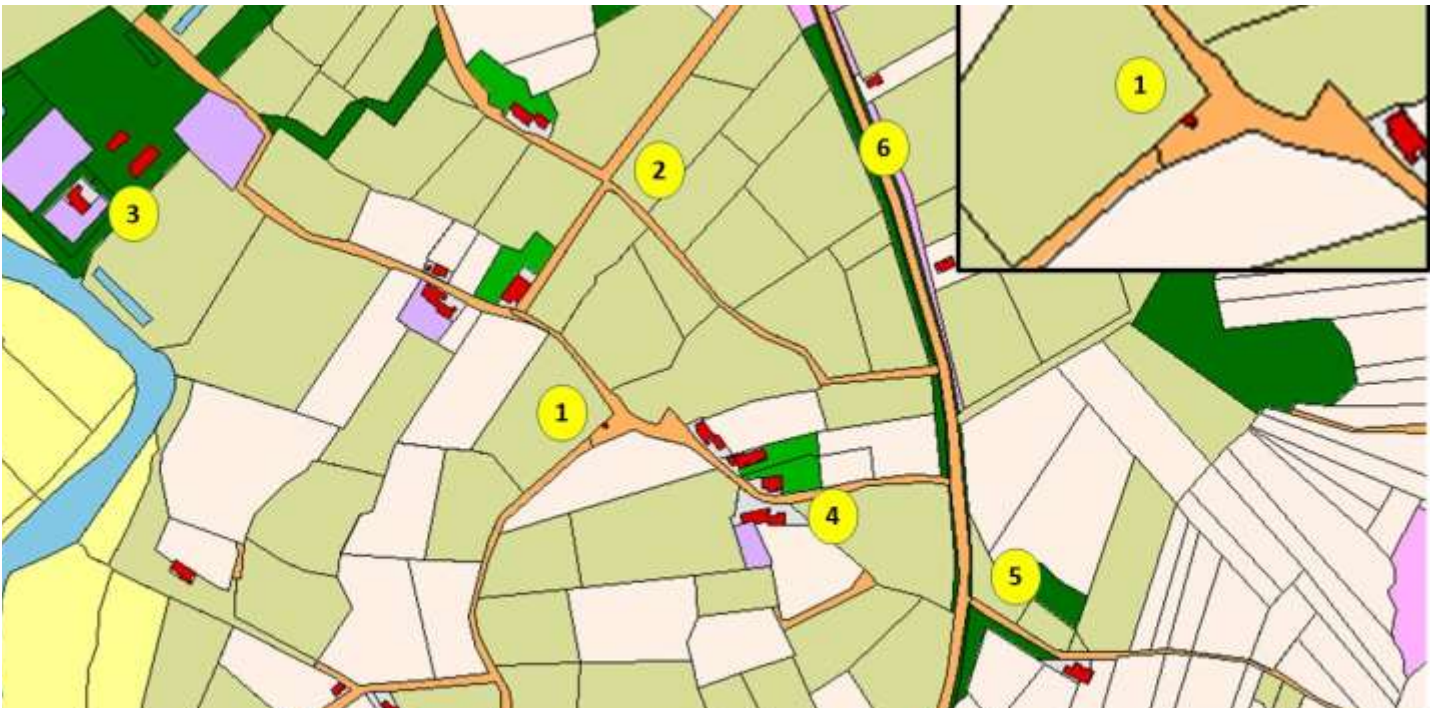
Kadastrale kaart 1830

Als eerste val ik bij vragen als de bovengenoemde meestal terug op de oudste kadastrale kaart. Die kaart is van 1830 en is via www.hisgis.nl in een mooie opmaak in kleur te raadplegen. Onderstaand een print van een gedeelte van deze kaart. Rechts van 1 op de kaart vindt u een klein rood stipje. Zo klein, dat ik rechtsboven op de

4 is nu de splitsing Meentweg/Brinkweg. U ziet dat het gedeelte van de Meentweg tussen deze splitsing en de Rijksstraatweg in 1830 nog niet bestond. Bij 5 tenslotte zien we het begin van de Oude Schoolweg.

De oude school

Een oude vermelding over de school vond ik in een brief van schoolopziener Van Swinderen van 13 maart 1823. Hij schrijft dan aan het gemeentebestuur: "De schoolonderwijzer van Glimmen berigt mij, dat het schoolvertrek aldaar zich in eenen slechten toestand bevindt. Zoowel wat het gebouw betreft, als vooral wat de noodzakelijke schoolmeubelen, tafels, banken, zwarte borden, enz. aangaat en dat het onderhoud daarvan is ten laste van de gemeente Haren". De eigendom van de school mocht dan dus bij de ingezetenen van Glimmen zijn, de gemeente draaide volgens de schoolopziener voor de kosten op. In

afbeelding nog een vergrote uitsnede heb geplakt. Dat rode stipje is het kadastrale perceel gemeente Haren, sectie H, nummer 372 met als omschrijving 'school'. Als eigenaar wordt vermeld 'de ingezetenen van Glimmen'. De naam 'Schoolkamp' voor het perceel, waarin ik het gele rondje met de 1 heb geplakt, is daarmee verklaard. Overigens was dit perceel in 1830 eigendom van de landbouwer Berend Gerrits Kroeze. Zijn boerderij stond een stukje verder aan de Meentweg.

Voor uw oriëntatie heb ik nog wat extra cijfers op de kaart gezet. Bij 3 ziet u het huis te Glimmen en bij 2 het kruispunt Oude Steeg en Nieuwe Kampsteeg. Nu is dit geen kruispunt meer, want het westelijk deel van de Oude Steeg met de boerderij van de familie Bos is verdwenen. Met een 6 heb ik de Rijksstraatweg aangegeven. Bij

1824 moet de gemeente aan het provinciaal bestuur een opgave doen van alle scholen in de gemeente. Een van de vragen is een opgave van een "gedetailleerde omschrijving van ieder schoolvertrek, deszelfs deugden en gebreken". Gelet op de brief van de schoolopziener zou je hier een opsomming van de nodige gebreken verwachten, maar dat is niet zo. De vermelding door de gemeente luidt: "staande midden in het gehucht op eene eenzame plaats en is ruim". Verder blijkt uit deze opgave, dat de school een zogenaamde winterschool is. In de zomer is de school dicht. Het aantal inwoners van Glimmen bedraagt 148, waaronder 30 schoolplichtige kinderen. Daarvan bezoeken er 25 de winterschool. De vermelding omtrent de rechtspositie van de onderwijzer is ook nog illustratief: "den onderwijzer wordt ieder jaar door de ingezetenen opnieuw tot het geven van onderwijs gekozen en

hem dan ene som voor het geven van onderwijs toegekend". Per 1 januari 1828 moeten alle winterscholen worden gesloten of worden veranderd in 'normale' scholen. Glimmen wordt dan ook een normale school en de schoolmeester krijgt zelfs een rijkstractement in aanvulling op het schoolgeld dat de ouders (en voor de armen de gemeente) betalen. Overigens zijn deze inkomsten lang niet voldoende om van te leven. Schoolmeester Hendericus Jans Poutsma mag dan ook blij zijn, dat hij in 1824 kon trouwen met Geertjen Wierds ten Have, de weduwe van landbouwer en tapper Arend Lucas Odding. Dat stelde hem in staat de functie van schoolmeester te combineren met die van herbergier (op het huidige adres Rijksweg 126 te Glimmen).

De plaats van de school aan de Meentweg in Glimmen. Het naar links afbuigend zandpad is de A-weg. Het is wel illustratief voor de verschuiving van het dorp Glimmen in oostelijke richting, dat de bebouwde kom nu eindigt bij de plaats die door het gemeentebestuur in 1824 nog werd omschreven als "midden in het gehucht".

De situatie in 1830

Op 13 september 1830 schrijft de schoolopziener aan het gemeentebestuur: "ik heb met genoeg vernomen, dat de ingezetenen van Glimmen den 28 augustus jl. eenparig hebben toegestemd om de nieuwe school aldaar te bouwen op den brink. Ik neem de vrijheid u vriendelijk te verzoeken, dat dit nog moge worden te werk gesteld voor de eerstvolgende winter". Helaas zit de schoolopziener er helemaal naast. Het is inderdaad de bedoeling geweest om een nieuwe school te bouwen op de brink. Op de kaart is die brink gemerkt met een 4. Maar reeds op 24 juli 1830 heeft de burgemeester de gemeenteraad meegedeeld: "dat de heer Jullens en verscheidene andere ingezetenen van Glimmen weigerachtig waren om een nieuwe school op de brink aldaar geplaatst te hebben". Vervolgens staat in de notulen, dat wordt besloten "alsdan de oude school te laten vergroten, zooals in het vorig jaar het plan is geweest". Duidelijk is, dat de marktgenoten van Glimmen onder aanvoering van Cornelis Hendrik Tjaden Jullens, de eigenaar/bewoner van het Huis te Glimmen er niets voor voelen om goede land-

bougrond af te staan voor het bouwen van een school. Die school zal vooral worden bezocht door arbeiderskinderen, wier ouders op een jaarcontract werken, en die het volgend jaar dus wel weer verdwenen zullen zijn. Het loont volgens hen niet de moeite daarin te investeren.

Er volgt in de archieven nu een vreemd intermezzo, dat ik nog niet goed plaats kan. Het is namelijk niet zo, dat de marktgenoten van Glimmen de burgemeester volledig in de kou hebben laten staan. Zij hebben voor de bouw van een nieuwe school een stuk grond aangeboden aan de oostzijde van de Rijksweg (waarschijnlijk het perceel met cijfer 5 op de kaart). De gemeente neemt inderdaad initiatieven om hier een nieuwe school te bouwen. Op 30 april 1831 schrijft het gemeentebestuur zelfs aan Gedeputeerde Staten van Groningen, dat de aannemer Sietze Meertens Rozema te Feerwerd de bouw van de school heeft aangenomen voor f.399,-. Wel blijkt dat voor de bouw nog toestemming nodig is van het Rijk, omdat de school dicht op de Rijksweg zal worden gebouwd.

En toch komt het in 1831 volgens mij niet tot de nieuwbouw aan de Rijksweg. Daar zijn twee aanwijzingen voor. De eerste is een brief van schoolmeester Poutsma van 24 augustus 1832 aan het gemeentebestuur. "Ik vindt mij verplicht u te melden, wegens het gebrekkig schoolgebouw, waarin ik mij thans bevind. Des morgens, eer dat ik met het onderwijs kan beginnen, moet ik eerst het water uit de school scheppen, daar het door de veelheid van regen door dezelfde loopt. Dat het mag met regt een hok genoemd worden. Een gedeelte der kinderen moeten zoo als in oud tijd met hunne schrijfborden op den schoot zitten te schrijven. Bij de winter, wanneer het getal kinderen groter is, dan bij het zomer, dan moet ik zelfs banken maken om de kinderen plaats te geven. Doch ik zal al de gebreken maar niet opnoemen, maar ik had gaarne, dat u eens kondet komen zien, hoe het is. Ik had er al eerder over geklaagd, maar omdat u gezegd had te willen komen, zoo heb ik daarop gewagt. Ik ben er ook niet voor om de gemeente op kosten te jagen en wil mij er wel in behelpen, zoo lang het kan". Zo'n brief schrijf je niet over een nieuw gebouw. Er is dus nog geen nieuwe school gebouwd.

Een tweede aanwijzing zijn de vermeldingen in de kadastrale registratie. Daarin wordt vermeld, dat de school aan de Meentweg in 1860 wordt gesloopt. In hetzelfde jaar wordt melding gemaakt van de stichting van een school op het perceel aan de huidige Oude Schoolweg, zie 5 op de kaart. Op die nieuwe locatie is in Glimmen school gehouden tot de recente fusie van de openbare school met de Christelijk Nationale School tot de Quintusschool aan de Nieuwe Schoolweg. De in 1860 gebouwde school aan de Oude Schoolweg werd in 1900 vervangen door het huidige gebouw.

Kijken naar de geschiedenis van Glimmen

Ons verenigingslid Henk Bakker maakte het bestuur van Old Go attent op een boekje geschreven door mevrouw P.A.C. Prins-Poorter. Mevrouw Prins beschrijft in dit boekje drie wandelingen langs historische plekken in Glimmen. Henk Bakker heeft aan de hand van het boekje twee fietstochten uitgezet die belangstellenden hebben gereden op 22 juni deze zomer en recentelijk op 8 oktober. Tijdens de Open Monumentendag is er een wandeling gemaakt door het Quintusbos en omgeving. Alle drie activiteiten zijn goed bezocht door zowel leden als niet-leden van Old Go. Tijdens de eerste fietstocht was ook mevrouw Jolien Berendsen-Prins, een dochter van mevrouw Prins aanwezig, die daar waar nodig aanvullende informatie gaf op Henk zijn verhaal. Het is bijna onmogelijk om in dit artikel alle historische plekken te beschrijven. Ik zal een poging wagen om aan de hand van het boekje een aantal te beschrijven die zijn bezocht en die zijn toegelicht door Henk.

Door Henk Bazuin

Henk doorspekte veel verhalen met zijn eigen jeugdherinneringen. Hij bracht zijn jeugd door in Glimmen als zoon van bakker Klaas Bakker die zijn bakkerij en woning had aan de Rijksweg 66, waar nu het pand van aannemer Groeneveld staat. Maar ook een aantal van de deelnemers - ik noemde Jolien Berendsen-Prins al - kon tijdens de tochten op basis van hun jeugdherinneringen interessante aanvullende informatie geven.

Op de plaats van de recentelijk afgebroken boerderij Abbring aan de Rijksweg 37A te Glimmen kwamen de verhalen van de deelnemers over de brand in 1961 bij deze boerderij en de naastgelegen zuivelfabriek goed los.

De vier essen van Glimmen

Glimmen ligt op de schouder van de Hondsrug. Aan de westzijde bevonden zich veengebieden, waarvan we de benamingen kennen als het Westerveen (tussen Glimmen, Haren en Onnen) en het Besloten Veen op de grens met Noordlaren. Op de hoger gelegen gebieden bevon-

den zich de zandgronden, de essen. Glimmen kende vroeger vier essen, de Westeres (op dit perceel ligt onder andere het Huis te Glimmen), de Oosteres (hierover loopt het zogeheten Kerkepad van Glimmen naar Noordlaren). Deze es wordt nu doorsneden door de spoorlijn. De Noorderes lag tussen de Meentweg, de Rijksweg en de Nieuwe Kampsteeg en werd doorkruist door de Oude Steeg die er nog steeds ligt als een zandweg. De Zuideres was te vinden rond het tegenwoordige huis Welgelegen tegenover de Zuidlaarderweg. Alle vier essen zijn doorkruist door de deelnemers, evenals het Kerkepad, dat deels lopende gedaan moest worden vanwege het mulle zand.

Het Glimmer beekje

Niet onbelangrijk is het waterstroompje door Glimmen dat ontsprong in de Appelbergen en via de Oude Steeg en het verlengde hiervan door het huidige Quintusbos liep om te eindigen in de Drentsche Aa. Dit zogenaamde Glimmer beekje werd door menigeen in de groep ook wel de stinksloot genoemd door het gistende eiwithoudende water dat destijds door de mekfabriek werd geloosd in dit watertje. In 2019 maakten we al een fietstocht onder leiding van Henk Bakker langs de volledige loop van het Glimmer Beekje vanaf de bron in de Appelbergen tot de oude loop van de Drentsche Aa bij het Hemrik.

Bij de aansluiting van de Oude Steeg op de Nieuwe Kampsteeg gaf Henk Bakker uitleg over het oude stratenpatroon van Glimmen. De Oude Steeg liep vroeger helemaal door tot de Oosterbroekweg. Langs de Oude Steeg liep het Glimmer beekje. Op dit punt mondde de stinksloot van de zuivelfabriek uit in het beekje, dat daarop stinkend zijn weg vervolgde naar de Drentsche Aa.

Nieuwe Schoolweg

Aan de Nieuwe Schoolweg stonden we stil bij twee markante gebouwen: de Christelijk Nationale School (nu Quintusschool) en de er tegenover staande Gereformeerde Kerk (nu PKN). Deze kerk werd ontworpen door archi-

tect Egbert Reitsma uit Glimmen. In aanvulling op de uitleg van Henk Bakker werden we door Gerard Vrieling getraakteerd op een verhaal over het bedienen van de gaskachels in de kerk door zijn vader, die daar koster was. Hij deed die kachels vroegtijdig uit als hij van mening was dat de dienst te lang duurde.

De CNS-school aan de Nieuwe Schoolweg.

Bezienswaardigheden in het Quintusbos

De wandeling door het Quintusbos bracht ons bij de eendenkooi aan de Oosterbroekweg, indertijd een bezit van de eigenaren Huis te Glimmen. In de buurt van de eendenkooi liggen de herdenkingsstenen van een aantal oorlogsslachtoffers: Anda Kerkhoven, Gerrit Boekhoven en Dina Alberta Brechine (roepnaam Diny) Aikema.

De herdenkingsstenen aan de Oosterbroekweg.

Tijdens de wandeling over De Laan, het pad vanaf de Rijksstraatweg naar het Huis te Glimmen, vertelde Henk ons dat de bomen aan weerszijden oorspronkelijk in groepjes van vijf (Quintus) zijn geplant. Dit is nog ten dele zichtbaar. Aan deze laan staat de Quintushoeve die ook met een bezoek werd vereerd (met dank aan de bewoonster). Imponerend bij deze boerderij is de enorme kapconstructie en gebinten. In het gedeelte dat vroeger de karnstraat werd genoemd is nog een enorm diepe welput te aanwezig. Aan het begin of zoals u wilt het eind van De Laan staat het markante witte huisje dat vroeger het theehuis was van het Huis te Glimmen.

Voor het Huis te Glimmen aan de Meentweg.

Café Noordberger

Als we vanuit de Nieuwe Schoolweg de Rijksstraatweg zijn overgestoken wordt gestopt bij het voormalig café J. Noordberger op de hoek met de Nieuwe Kampsteeg. Volgens Henk werd hier vroeger ook wel gegokt. Hij zag dat door stiekem langs het velours gordijn te kijken dat achter de ingang hing. Enkele bewoners van de huizen aan de Nieuwe Kampsteeg werden besproken. Niet onvermeld mag worden het huis Moushörn aan de Meentweg, dat vroeger bewoond is geweest door de schrijver Johan Fabricius.

Het waren leerzame middagen voor de aanwezigen en hoe fijn als je dat mag ervaren in aanwezigheid van zo'n boeiende verteller als Henk Bakker. We hebben Glimmen weer wat beter leren kennen.

De prachtige A-weg was voor veel deelnemers een tocht over onbekend terrein.

De weergoden lieten zich even gelden bij de fietstocht op 8 oktober, maar uiteindelijk kwam alles goed.

Afbeeldingen van schilderijen

In deze aflevering van Harens Old Goud hebben we bij een aantal artikelen aandacht voor kunst met een kleine en grote 'k'. Alle aanleiding om dit blad af te sluiten met een pagina met afbeeldingen van schilderijen waarop situaties in Haren, Glimmen, Noordlaren en Onnen zijn afgebeeld. We hebben daarom contact gezocht met ons lid Hein Frima, exploitant van de Galerie Aanblick (www.aanblick.nl) en hebben wat rond mogen neuzen tussen de bij hem in stock zijnde kunstwerken. Zie het resultaat.

Wouter Okel, Molen De Hoop te Haren

Laurens Boersma, IJs bij café Friesenveen

Gerrie Wachtmeester, De Paalkoepel

Jan Harm Oostendorp, Ochtengloren in Noordlaren

Wouter Okel, Drentsche A en Witte Molen

Robin 'd Arcy Shillcock, Quintusbos te Glimmen

Onduidelijke signatuur GTER, Vervenershuisjes Meerweg

Een van de vele schilderijen van Jan Harm Oostendorp van Sassenhein. Zie over deze schilder ook het artikel 'Reacties op het afgebeelde schilderij van Jan Harm Oostendorp' van Henk Bazuin in Harens Old Goud 2020 nr. 2

- *Onderhoud*
- *Reparatie*
- *Advies*
- *Verkoop*
- *Alle grote merken*
- *Gratis halen en brengen*
- *Al meer dan 75 jaar*

De Gazonmaaier Haren

Uw specialist in gazon-, zit- en robotmaaiers!

050-5345120 www.gazonmaaier.nl

Mokken LAMINEREN **CANVAS**
PRINT AFWERKING *Kleding*
STANSEN **DRUK**
Ontwerp **GEBORTE** **SIGN**
BANNERS **HUWELIJK**
INBINDEN

GNA

PRINT • DRUK • SIGN

G. VAN ARK | HAREN

KERKSTRAAT 32, HAREN | 050 - 534 74 47 | INFO@DRUKKERIJVANARK.NL